

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

EVROPA 2004 – IZZIV ZA PRISTOPNE ČLANICE

Ljubljana, junij 2005

JERNEJA BRATUŠA

IZJAVA

Študentka JERNEJA BRATUŠA izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Irene Zavrl in somentorstvom mag. Katje Zajc in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, 21.6.2005

Podpis: _____

KAZALO

1. UVOD	1
2. EVROPSKA UNIJA	2
2.1. INTEGRACIJA EU	2
2.2. KRITERIJI ZA VSTOP KANDIDATK V EU.....	4
2.3. PRISTOPNI PROCES	4
2.4. RAZLOGI ZA ŠIRITEV EU	5
3. PETA ŠIRITEV EU	5
3.1. ZNAČILNOSTI IN POSLEDICE ZADNJE ŠIRITVE EU	5
3.2. VSTOP V EU 2004	7
3.3. PRISTOPNE ČLANICE	7
3.3.1. Ciper	8
3.3.2. Češka	8
3.3.3. Litva.....	8
3.3.4. Latvija.....	9
3.3.5. Estonija	9
3.3.6. Malta.....	9
3.3.7. Madžarska.....	10
3.3.8. Poljska	10
3.3.9. Slovaška.....	10
3.3.10. Slovenija	11
3.4. ČASOVNI OKVIR VSTOPA V EU	11
3.5. PRIPRAVLJENOST PRISTOPNIH ČLANIC NA VSTOP V EU	12
3.5.1. Politični kriteriji.....	13
3.5.2. Gospodarski kriteriji	13
3.5.3. Pravni red Evropske unije	13
3.6. PROBLEMI IN POSEBNOSTI OBRAVNAVANIH DRŽAV NA POTI DO VSTOPA V EU	14
3.6.1. Ciper	15
3.6.2. Češka	15
3.6.3. Litva.....	16
3.6.4. Latvija.....	16
3.6.5. Estonija	17
3.6.6. Malta.....	17
3.6.7. Madžarska.....	18
3.6.8. Poljska	18
3.6.9. Slovaška.....	18
3.6.10. Slovenija	19
4. IZZIVI ZA NOVE ČLANICE EU	19
4.1. VSTOP V EMU IN PRIPRAVLJENOST OBRAVNAVANIH DRŽAV NA EMU 19	
4.1.1. Nominalna konvergenca	20

4.1.2. Izpolnjevanje kriterijev nominalne konvergence z vidika obravnavanih držav	21
4.1.3. Rangiranje držav na podlagi kazalcev nominalne konvergence.....	23
4.2. DOHITEVANJE GOSPODARSKO RAZVITEJŠIH DRŽAV	24
4.2.1. Realna konvergenca.....	25
4.2.2. Primerjava obravnavanih držav s povprečjem EU na podlagi nekaterih izbranih kazalcev realne konvergence	25
4.2.2.1. Bruto domači proizvod na prebivalca	26
4.2.2.2. Realna rast BDP, delež investicij v BDP in stopnja brezposelnosti .	27
4.2.2.3. Proizvodna struktura	29
4.2.2.4. Produktivnost dela	29
4.2.2.5. Človeški in tehnološki kapital.....	30
4.2.2.6. Zunanje ekonomski odnosi	32
4.2.3. Rangiranje držav na podlagi izbranih kazalcev realne konvergence ter kazalcev za potencial realne konvergence.....	34
4.2.4. Rangiranje držav na podlagi kazalcev nominalne in realne konvergence ter kazalcev za potencial realne konvergence.....	36
4.3. DRUGI IZZIVI, KI JIH PRINAŠA ČLANSTVO V EU.....	37
4.4. KORISTI, KI JIH PRINAŠA VSTOP V EU.....	37
4.5. SLABOSTI, KI JIH PRINAŠA VSTOP V EU	39
4.5.1. Koristi bodo prevladale nad slabostmi	41
5. PRIHODNOST EVROPE	42
5.1. NOVE ŠIRITVE EU	42
5.2. VIDIKI DELOVANJA NOVE, RAZŠIRJENE EU.....	43
6. SKLEP.....	44
LITERATURA	47
VIRI	51
PRILOGE	1

1. UVOD

Evropo v letu 2004 si bomo najbolj zapomnili po zgodovinski širitvi Evropske unije (v nadaljevanju EU). Še nikoli prej se namreč tej integraciji naenkrat ni priključilo toliko držav in še nikoli prej razlika v razvitosti med starimi in novimi članicami ni bila tako velika. Petnajstim državam članicam se je priključilo deset novih držav srednje in vzhodne Evrope, ki so tako dale Evropi nov pomen predvsem v gospodarskem in političnem smislu.

Z veliko volje, poguma in naporov so Ciper, Češka, Litva, Latvija, Estonija, Madžarska, Malta, Poljska, Slovaška in Slovenija v nekaj letih uspele izpolniti merila za članstvo v EU in tako postale članice velike evropske družine. Vstop v Unijo je bil za vsako izmed desetih držav posebej dolgoleten izziv, s katerim so se države vseskozi soočale, vsaka na svoj način.

Seveda pa nove članice EU v prihodnosti čakajo še drugi izzivi, ki bodo posledica samega članstva oz. omenjene širitve. Tako se bodo morale vključiti v Ekonomsko in monetarno unijo (v nadaljevanju EMU), dohiteti gospodarsko razvitejše države itd. Članstvo v EU bo tem državam prineslo tudi številne prednosti in koristi, obenem pa se bodo sčasoma pokazale tudi slabe strani. Obravnavane države se bodo s takšnimi in podobnimi izzivi morale kar najbolje spopasti oziroma čim bolje izkoristiti prednosti ter v največji možni meri zajezi slabosti.

Namen tega diplomskega dela je z vidika zgoraj naštetih držav predstaviti zadnjo širitev EU ter analizirati najbolj aktualne izzive, ki so pred novimi članicami EU; vstop v EMU in dohitevanje gospodarsko razvitejših držav, cilja ki ju bodo države poskušale doseči v prihodnosti, nato pa z njima ter s samo širitvijo EU povezati morebitne koristi in slabosti. V okviru vsega tega pa podati še primerjalno analizo o pripravljenosti posameznih držav predvsem na omenjena dva izziva oziroma ugotoviti, katere države so med najbolj pripravljenimi.

Uvodu sledi drugo poglavje, v katerem sem predstavila EU, kriterije za vstop novih članic in pristopni proces ter navedla nekatere razloge, zakaj sploh prihaja do njenih širitev.

V tretjem delu sem opisala zadnjo širitev EU, v sklopu katere sem navedla značilnosti in posledice te širitve, obravnavala vstop v EU leta 2004, predstavila pristopne članice in časovni okvir vstopa v EU, podala pripravljenost obravnavanih držav na vstop v to integracijo in na koncu zaključila še s problemi in posebnostmi, ki so jih te države imele na poti do članstva v EU.

V četrtem poglavju sem se osredotočila na izzive, ki jih posledično prinaša samo članstvo v Uniji. V okviru tega sem izpostavila dva izziva in sicer vstop v EMU ter dohitevanje gospodarsko razvitejših držav, kjer sem na podlagi izpolnjevanja kriterijev nominalne in

realne konvergence podala pripravljenost držav na omenjena izziva ter države s pomočjo teh kazalcev tudi rangirala. V tem poglavju sem naštel še druge izzive, s katerimi se bodo izbrane države soočale v prihodnosti, nato pa še posebej izpostavila prednosti in slabosti, ki se nanašajo na omenjene izzive in prav tako predstavljajo svojevrstne izzive, s katerimi se bodo srečevale pristopne članice.

V predzadnjem delu sem predstavila prihodnost EU v smislu novih širitev in podala nekatere vidike delovanja nove, razširjene EU.

V sklepu sem povzela pomembne ugotovitve svojega diplomskega dela.

2. EVROPSKA UNIJA

2.1. INTEGRACIJA EU

EU je največja prostovoljna in miroljubna zveza na svetu, ki jo od 1. maja 2004 sestavlja petindvajset držav. Je edinstvena ekonomska, monetarna in politična integracija, ki z leti vse bolj pridobiva na svojem pomenu.

Sprva jo je sestavljalo samo šest držav: Belgija, Francija, Italija, Luksemburg, Nizozemska in Nemčija. Te države so leta 1951 ustanovile Evropsko skupnost za premog in jeklo, ki se je leta 1958 preoblikovala v Evropsko gospodarsko skupnost. Od takrat do danes se je Evropska unija širila petkrat. Prvič leta 1973, ko je skupina šestih držav medse sprejela tri nove države: Dansko, Veliko Britanijo in Irsko. Širitev se je nadaljevala leta 1981, ko je članica Evropske skupnosti postala Grčija, pet let kasneje sta k skupnosti pristopili Portugalska in Španija. S podpisom Maastrichtske pogodbe leta 1992 se je gospodarsko usmerjena Evropska skupnost preoblikovala v gospodarsko in politično integracijo imenovano Evropska unija. Leta 1995 so k Uniji pristopile Finska, Švedska in Avstrija, Unija je štela skupno petnajst članic (Larmann, 2004, str. 3). V zadnji oz. peti širitvi, ki se je zgodila leta 2004 se je omenjenim petnajstim državam pridružilo še deset novih držav srednje in vzhodne Evrope.

EU je nastala zaradi ideje o miru, trajnega sožitja med evropskimi narodi, želje po obnovi porušene Evrope, potrebe po preprečitvi, da bi Nemčija vnovič postala močna sila, ter zaradi naraščajoče blokovske delitve sveta in nevarnosti, ki je prihajala iz tedanje Sovjetske zveze (Moja Evropa, 2004, str. 11).

Dejstvo je torej, da je Unija nastala z namenom, da se dosežejo neki politični cilji, vendar se skrivnost njenega uspeha in dinamičnosti skriva pravzaprav v njenih gospodarskih temeljih oz. enotnem trgu, ki ga z vsako širitvijo sestavlja večje število držav članic EU, in skupni evropski valuti, ki jo uporabljajo skoraj vse članice Unije (Fontaine, 2004, str. 5).

Proces evropske integracije je potekal na podlagi gospodarskega sodelovanja med državami, preko nastanka prostotrgovinskega območja, carinske unije, skupnega trga, gospodarske in denarne unije do politične integracije.

Posamezne stopnje ekonomskega integriranja, njihov opis ter leto, ko je EU oz. so njene članice dosegle posamezno stopnjo, so prikazane v Tabeli 1.

Tabela 1: Posamezne stopnje v procesu integracije

Stopnja integracije	Definicija	Leto, ko EU doseže posamezno stopnjo
Prosto trgovinsko območje (PTO)	Območje, kjer države članice odpravijo uvozne carine in druge carinske ovire za uvoz z območja članic, ki obdržijo nacionalne tarife in kvote proti tretjim državam. Vsaka država v celoti ohrani svojo samostojnost.	1957
Carinska unija (CU)	PTO, ki ima določene skupne tarife in kvote za trgovanje z nečlanici. Članice izgubijo svojo carinsko avtonomijo, za države nečlanice uporabljajo skupno carinsko tarifo. Tu pride do pomembnega prenosa suverenosti držav članic.	1968
Skupni trg (ST)	Vse blago in storitve se ponudijo pod istimi pogoji kot na notranjem trgu, naredijo se ustrezni koraki za zagotovitev mobilnosti produkcijskih faktorjev. Zaradi skupnih politik nadaljnji prenos suverenosti držav članic.	1993
Gospodarska in denarna unija (GDU)	Uvedba skupne denarne politike s ciljem oblikovanja skupne valute in tesno usklajevanje gospodarskih politik s ciljem doseči konvergentnost v državah in regijah Unije.	1999, vendar še ni v celoti zaključena.
Politična integracija (PI)	Približevanje negospodarskih politik članic: notranje in pravosodne politike ter zunanje politike.	Še ni zaključena.

Vir: Moussis, 2004, str. 68-69.

Maastrichtska pogodba oz. Pogodba o Evropski uniji predvideva EU kot zgradbo, ki temelji na treh stebrih. Prvi steber sestavljajo Evropska skupnost za premog in jeklo, Euratom in Evropska gospodarska skupnost, ki so dobile ime Evropske skupnosti. Gre za steber prostega pretoka blaga, ljudi, storitev in kapitala. Skupna zunanja in varnostna politika tvori drugi steber, tretji pa obsega sodelovanje na področju pravosodja in notranjih zadev (Phinnemore, 2003, str. 53).

Prvi steber ima naddržavni značaj in je v pristojnosti institucij EU. Zadevni pravni predpisi so sprejeti z večino glasov ter so neposredno obvezni za države članice. Drugi in tretji steber sta v pristojnosti držav članic, saj imata značaj medvladnih posvetov, pri katerih je potrebno soglasje. Pri tem se državam članicam ne more vsiliti obveznosti proti njihovi volji (Vršaj, 2002, str. 77).

Glavni cilj EU je razvijati čim tesnejše sodelovanje med evropskimi narodi in pri odločitvah upoštevati potrebe državljanov.

2.2. KRITERIJI ZA VSTOP KANDIDATK V EU

Cilj držav kandidatk je vstop v EU. Za članstvo v njej lahko zaprosi katerakoli evropska država, ki mora za doseganje polnopravnega članstva najprej izpolnjevati splošna ali t.i. kopenhagenska merila - politična in gospodarska merila ter merila usposobljenosti za izpolnjevanje obveznosti, ki izhajajo iz članstva« (Kodelja, 2004, str. 62).

Tako morajo za članstvo države pristopnice doseči stabilnost institucij, ki dosegajo demokracijo, načela pravne države, varstvo človekovih pravic ter spoštovanje in varstvo narodnostnih manjšin (Kodelja, 2004, str. 62).

Nadaljnje se mora zagotoviti obstoj delujočega tržnega gospodarstva in sposobnost spopadati se s konkurenčnimi pritiski in tržnimi silami znotraj EU (Kodelja, 2004, str. 62).

Vsaka država mora imeti tudi sposobnost, da prevzame obveznosti, ki izhajajo iz samega članstva, vključno s prizadevanji za doseganje ciljev politične, ekonomske in monetarne unije. To pomeni, da morajo države kandidatke prevzeti celotno zakonodajo EU, znano pod imenom »acquis communautaire« (Kodelja, 2004, str. 62).

Poleg tega morajo države kandidatke na podlagi sklepa, ki ga je Evropski svet sprejel decembra 1995 v Madridu, okrepiti in usposobiti svoje administrativne strukture (Širitev Evropske unije).

2.3. PRISTOPNI PROCES

Država postane članica EU po vnaprej začrtani poti. Najprej mora izpolnjevati splošne kriterije, šele nato se začnejo pristopna pogajanja. Ko država, ki želi vstopiti v EU izpolni politični del kopenhagenskih kriterijev, dobi formalni status bodoče članice Unije. Sedaj lahko začne pristopna pogajanja z EU. Sledi predpristopno obdobje, kjer država skozi pogajalski proces usklajuje na poglavja razdeljene kriterije za vstop v Unijo. Ko ima država kandidatka zaprta vsa poglavja, je pripravljena na vstop v EU (Jeras, 2003, str. 32).

2.4. RAZLOGI ZA ŠIRITEV EU

Razlogov, zakaj se EU sploh širi je več. Eden izmed njih je ta, da delež prebivalstva v Evropi v primerjavi s svetovnim iz leta v leto pada. Zato je skoraj nujno, da se evropske države med seboj povežejo in nastopajo združeno, s skupnimi močmi, če si hočejo zagotoviti gospodarsko rast in dosegati raven konkurenčnosti, kot jo imajo druge večje gospodarske sile na svetovnem trgu. Nobena država EU namreč ni gospodarsko dovolj močna, da bi se zmogla sama uspešno spopasti z drugimi velesilami na področju svetovne trgovine (Fontaine, 2004, str. 5).

Drugi razlog za širitev je doseganje večje blaginje in rasti, ki se med drugim ustvarjata z novimi investicijami in delovnimi mesti. Te pa se z večjim številom držav še povečajo, saj s tem obstaja tudi več možnosti.

Nenazadnje večje število držav poveča tudi vpliv in identiteto celine v svetu ter zagotovi mir in stabilnost med državami. Združena in močna Evropa pa je ključnega pomena za zagotavljanje varnosti in svobode ter omogoča lažje soočanje z izzivi globalizacije.

Seveda je razlogov za širitev še veliko več in bi o njih lahko še veliko razpravljali, kar pa ni moj namen.

3. PETA ŠIRITEV EU

3.1. ZNAČILNOSTI IN POSLEDICE ZADNJE ŠIRITVE EU

1. maja 2004 smo bili priča največji širitvi v zgodovini EU, ko se je obstoječi petnajsterici pridružilo deset novih držav srednje in vzhodne Evrope. Ciper, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska, Slovaška in Slovenija so države, ki skupaj z ostalimi tvorijo novo Evropo (Larmann, 2004, str. 4).

Omenjenih deset držav je začrtalo nove meje EU, ki sedaj šteje petindvajset članic, se razprostira na 3.9 milijonih km² in ima 455 milijonov prebivalcev, ki govorijo 20 uradnih jezikov (EU je tu!, 2004). Vendar pa širitev ne pomeni samo to, da sta se povečali površina in število prebivalstva. Peta širitev EU je pomembna predvsem v političnem, moralnem in ekonomskem smislu.

S pristopom teh desetih članic naj bi se najprej zadostilo političnemu motivu, saj bi se končala delitev celine na dva dela, s tem pa bi se uresničila ideja o združeni Evropi, za katero so si mnogi prizadevali več let (Larmann, 2004, str. 1).

Po drugi strani pa se poudarjajo predvsem ekonomski vidiki širitve, saj razlika v razvitosti med starimi in novimi članicami še nikdar ni bila tako velika (Larmann, 2004, str. 2). Nova Evropa je tako zaznamovana s precejšnjimi nesorazmerji na gospodarskem in razvojnem področju, kjer nove članice precej zaostajajo za staro petnajsterico držav. Po nekaterih napovedih naj bi se ta prepad zmanjšal šele čez več desetletij (Evropska unija ima 25 članic, 2005).

Sama širitev pa je seveda povezana tudi s stroški. Ti bodo v obdobju od leta 2004 do leta 2006 obremenili evropski proračun za okrog 40 milijard evrov, ki jih bodo dobile nove članice Evropske unije (Fontaine, 2004, str. 13).

»Zadnja širitev EU je bila tako eden najpomembnejših izzivov, s katerimi se sooča EU na pragu 21. stoletja. To je tudi enkratna, zgodovinska priložnost za pospešitev nadaljnjega združevanja na celini po mirni poti, s čimer se širi območje stabilnosti in blaginje na nove članice« (Širitev Evropske unije).

Širitev, ki smo ji bili priča 1. maja 2004, je bila zgodovinska priložnost za združitev celotne Evrope in uresničitev ideje o združenih Evropi, s čimer bodo odpravljene marsikateri razlike in konflikti ter preseženi dolgoletni spori (Zakaj se Evropska unija širi in kaj lahko pričakujemo od širitve?, 2004).

Nova Evropa bo s to širitvijo postala gospodarsko še stabilnejša, na račun širitve se bo povečala njena blaginja, utrdile pa se bodo tudi demokracije novih članic iz srednje in vzhodne Evrope. V novih državah članicah se bodo zaradi povečane stopnje varnosti izboljšale možnosti za mir in blaginjo v Uniji kot celoti (Zakaj se Evropska unija širi in kaj lahko pričakujemo od širitve?, 2004).

Širitev bo pripomogla k povečani moči in vplivu Unije v svetu ter postavila EU v položaj, v katerem bo lažje konkurirala izzivom globalizacije.

Nenazadnje bo širitev predstavljala izjemno gospodarsko priložnost v obliki razširjenega trga, ki bo z novimi članicami predstavljal največje gospodarsko območje na svetu. To pa predstavlja tudi večje možnosti investiranja, ustvarjanja novih delovnih mest ter povečanje blaginje tako v starih kot v novih članicah (Zakaj se Evropska unija širi in kaj lahko pričakujemo od širitve?, 2004).

Strokovnjaki so mnenja, da bo gospodarstvo EU s to širitvijo samo pridobilo. Študija Evropske komisije o ekonomskih učinkih širitve je namreč pokazala, da se bo s to širitvijo rast bruto domačega proizvoda v državah pristopnicah predvidoma izboljšala za 1,3 do 2,1 odstotne točke na leto, v starih članicah pa za 0,7 odstotne točke (Economic Analyses, 2004).

3.2. VSTOP V EU 2004

Največji izziv, s katerim se je še pred nekaj leti soočala vsaka izmed desetih držav, ki so bile kandidatke za vstop v EU, je bil ravno vstop v samo Unijo. Izpolniti vrsto pogojev, ki pogojujejo članstvo v tej povezavi, predvsem pa preoblikovati svojo državo na vrsto področjih je za mnoge države na začetku predstavljalo nekaj neuresničljivega. Pa vendar jim je uspelo. Želja po članstvu v EU, ki poleg varnosti, miru, stabilnosti in večje blaginje prinaša še številne druge koristi, je bila močnejša. Države so se podale na dolgo in težko pot, na kateri je bilo potrebno veliko vztrajnosti in poguma.

Vsaka država je morala uveljaviti trdne politične, gospodarske in družbene reforme, ki so terjale velike napore in odrekovanja. Seveda so se države članstvu približevale z različno hitrostjo, v skladu s svojimi notranjimi razmerami. Posledica vseh prizadevanj je precejšen napredek držav, ki so se skozi leta razvile v stabilne demokracije, gospodarske reforme v teh državah so pripeljale do visokih stopenj gospodarske rasti in k boljšim izgledom za zaposlovanje, od česar pa imajo korist tudi stare članice.

Spomladi leta 2004 je deset držav prispelo na cilj. Bivši predsednik Evropske komisije Romano Prodi je ob tem trenutku dejal: »Za to, da so nove članice prišle tako zelo daleč, je bil potreben pogum, odločnost in veliko prizadevanj s strani ljudi in političnih sil v novinkah. S strani starih članic pa sta bili potrebni vizija in radodarnost ljudi in njihovih voditeljev« (Prodi, 2004).

Države so postale članice EU zato, ker imajo tako boljše možnosti za intenzivno gospodarsko, kulturno in politično sodelovanje z večino evropskih držav ter ostalih koristi, ki jih prinaša trdno povezana in združena Evropa.

3.3. PRISTOPNE ČLANICE

V zadnji širitvi so k EU pristopile štiri države, ki so nekoč spadale pod sovjetski blok (Češka, Madžarska, Poljska in Slovaška), tri baltske države, ki so bile včasih del Sovjetske zveze (Litva, Latvija in Estonija), ena izmed nekdanjih jugoslovanskih republik (Slovenija) in dve sredozemski državi (Ciper in Malta).

Največja država pristopnica je Poljska s 36,8 milijoni prebivalcev, najmanjša pa Malta s skoraj 400 tisoč prebivalci.

Med razvitejše nove članice EU sodijo manjše države kot so Ciper, Slovenija in Češka, največja, Poljska pa spada hkrati med najmanj razvite.

Kratek opis pristopnih članic je podan v nadaljevanju.

3.3.1. Ciper

Republika Ciper je otok med Evropo in Bližnjim vzhodom. Je tretji največji sredozemski otok, ki se razprostira na 9251 km² in ki je z 749 tisoč prebivalci po številu prebivalstva ena izmed najmanjših držav v Evropi (Kogoj, 2004, str. 25).

Država je razdeljena na dva dela, grški in turški del, ki se v razvitosti zelo razlikujeta. Južni oz. grški del ima dober ekonomski položaj, položaj severnega oz. turškega dela pa je slab, saj je ta del vezan na Turčijo in njeno gospodarstvo (Ciper, 2004).

Gospodarski napredek Cipra je odvisen predvsem od izvoza, najpomembnejši panogi sta tekstilna in čevljarska industrija. Prav tako pomembni panogi sta kmetijstvo in turizem, ki se iz leta v leto vedno bolj razvija. Ciper skoraj polovico svojega izvoza izvozi v Turčijo, ostali trgovinski partnerji te države pa so države EU (Kogoj, 2004, str. 25).

3.3.2. Češka

Češka republika je srednjeevropska država, ki je parlamentarna demokracija od leta 1992, neodvisna država pa od leta 1993, ko se je ločila od Slovaške. Ima 78.866 km² in 10,3 milijona prebivalcev ter je narodnostno in versko zelo pisana dežela (Kogoj, 2004a, str. 26).

Na Češkem so zelo pomembna zasebna podjetja, ki prispevajo več kot 70 odstotkov bruto domačega proizvoda. Sledijo storitve, med katerimi sta najpomembnejša turizem in industrija; slednja je bila v tej državi že od nekdaj pomembna. Najpomembnejši trgovinski partner Češke so države EU, med njimi še posebej Nemčija (Kogoj, 2004a, str. 26).

Češka je po gospodarskih kazalcih poleg Slovenije najuspešnejša izmed desetih držav, ki so se 1. maja 2004 priključile Evropski uniji (Czech overview of economy, 2004).

Najresnejša težava, s katero se srečuje, pa je visok proračunski primanjkljaj (Czech overview of economy, 2004).

3.3.3. Litva

Litva je največja od baltskih držav in je bila prva neodvisna država na ozemlju nekdanje Sovjetske zveze, ki je svojo suverenost razglasila leta 1989. Je zelo razvita država, ki ima 65.300 km² in 3,5 milijona prebivalcev ter je v primerjavi s sosedami zelo gosto naseljena (Kogoj, 2004b, str. 35).

Poglavitna panoga v gospodarstvu je kmetijstvo, kjer se največ prebivalcev ukvarja z živinorejo. Litva ima odprto tržno gospodarstvo z obsežno zunanjo menjavo. Največji

zunanjetrgovinski partnerji so Rusija, države nekdanje Sovjetske zveze ter države EU (Kogoj, 2004b, str. 35).

Indeks družbenega razvoja Združenih narodov uvršča Litvo na 52. mesto med 174 državami iz vsega sveta (Litva in EU, 2004).

3.3.4. Latvija

Latvijci so kratko obdobje neodvisnosti uživali že med svetovnima vojnama, potem pa dolgo časa bili pod okriljem bivše Sovjetske zveze. Svojo samostojnost so obnovili leta 1991. Država se razprostira na 64.589 km² in ima 2,35 milijona prebivalcev (Kogoj, 2004c, str. 34).

Latvijsko gospodarstvo je uspelo premagati posledice zadnje gospodarske krize v Rusiji in ima eno najvišjih stopenj rasti v srednji in vzhodni Evropi (Latvija in EU, 2004). Pomembni panogi sta industrija in kmetijstvo, ki je usmerjeno predvsem v živinorejo, zlasti mlečno govedorejo in svinjerejo ter perutninarstvo. Najpomembnejši trgovinski partner Latvije so države EU (Kogoj, 2004c, str. 34).

Mnogi označujejo Latvijo kot najbolj atraktivno državo v vzhodni Evropi za neposredne tuje investicije (Latvia overview of economy, 2004).

3.3.5. Estonija

Estonija je najmanjša od treh baltskih držav. Svojo neodvisnost je dosegla leta 1991, sistem parlamentarne demokracije pa uvedla leta 1992. Ima 45.227 km² in 1,37 milijona prebivalcev ter je zelo redko naseljena država (Kogoj, 2004d, str. 28). Mnogi jo zaradi hitre gospodarske rasti imenujejo tudi »baltski tiger«.

Dve tretjini bruto domačega proizvoda estonskega gospodarstva predstavljata trgovinski in storitveni sektor. Največji padec je doživela industrija, prav tako se je zmanjšal delež kmetijstva. Najpomembnejši trgovinski partner Estonije so države EU, med katerimi izstopa Finska (Kogoj, 2004d, str. 28).

3.3.6. Malta

Malta je največji od petih otokov, ki sestavljajo Malteško otočje. Država se je iz objema britanske vladavine dokončno osamosvojila leta 1974, ko so jo z novo ustavo razglasili za republiko, a še članico Commonwealtha. Gre za gosto naseljen sredozemski otok, ki ima 316 km² in 394.641 prebivalcev (Kogoj, 2004e, str. 38).

Država ima privlačno zemljepisno lego in naglo razvijajoč se turizem, katerega dohodki uravnavajo negativno trgovinsko bilanco. Največja problema na Malti sta oskrba z energijo

in pitno vodo. Malteško gospodarstvo ima vse lastnosti tržnega gospodarstva in je dobro vključeno v trgovinske tokove z EU, ki predstavlja okrog 75 odstotkov malteške zunanje trgovine. Izvozno usmerjeni so predvsem sektorji elektronika ter strojna in prometna oprema. Najpomembnejši trgovinski partnerji malteškega gospodarstva so nekatere države EU in azijske države, kot sta Singapur in Koreja (Kogoj, 2004e, str. 38). Zanimivo je, da velja malteška lira za eno najtrdnjših svetovnih valut.

3.3.7. Madžarska

Madžarska je parlamentarna demokracija od leta 1990. Razprostira se na 93.030 km² in ima 10 milijonov prebivalcev, od tega jih 2 milijona živi v glavnem mestu (Kogoj, 2004f, str. 37). Država velja za eno od vodilnih tranzicijskih držav.

Madžarsko gospodarstvo je po velikosti na tretjem mestu v srednjevzhodni Evropi in je eno od najbolj odprtih v regiji (Hungary overview of economy, 2004). Glavne panoge gospodarstva so storitve, industrija in kmetijstvo. Eden izmed glavnih razlogov za gospodarski uspeh je hitra privatizacija madžarskih podjetij (Kogoj, 2004f, str. 37). Najpomembnejši trgovinski partnerji so države O.E.C.D.-ja.

Visok proračunski primanjkljaj in hitro rastoči stroški delovne sile sta dva problema, ki ogrožata makroekonomsko stabilnost Madžarske in posledično lahko vplivata na zmanjšanje zanimanja tujih vlagateljev (Hungary overview of economy, 2004).

3.3.8. Poljska

Poljska je parlamentarna republika in je sedma največja država v Evropi. Je največja država pristopnica, saj ima 312.685 km² in kar 38,6 milijona prebivalcev (Kogoj, 2004g, str. 41).

Država je bogata z naravnimi viri in je druga največja proizvajalka srebra na svetu. Med najpomembnejše gospodarske panoge se uvrščajo železarstvo, jeklarstvo in kemična ter tekstilna industrija. Za gospodarsko prestrukturiranje in zaposlenost pa postajajo čedalje pomembnejša trgovina, visoka tehnologija in storitvene dejavnosti. Najpomembnejši trgovinski partner Poljske so države EU (Kogoj, 2004g, str. 41).

Problem, s katerim se srečuje Poljska je visoka stopnja brezposelnosti, ki je leta 2003 dosegla kar 19,2 odstotka. Nasprotno pa bo Poljska še naprej ostala zelo zanimiva država za tuje naložbe v regiji.

3.3.9. Slovaška

Slovaška leži v središču evropske celine. Dolgo časa je bila del Češkoslovaške, 1. januarja 1993 pa sta se s Češko sporazumno razšli in tako je Slovaška postala neodvisna država.

Razprostira se na 49.035 km² in ima 5,4 milijona prebivalcev ter velja za državo, kjer je število rojstev še vedno večjo od števila umrlih (Kogoj, 2004h, str. 43).

Pomembni gospodarski panogi v državi sta kmetijstvo in naravni viri, velik del dohodka pa prinaša tudi turizem, saj država postaja priljubljena med obiskovalci z zahoda, ki radi zahajajo na smučišča in v termalna kopališča (Kogoj, 2004h, str. 43). Najpomembnejši trgovinski partnerici Slovaške sta Nemčija in Češka, velik del menjave pa Slovaška opravi tudi z drugimi državami EU (Slovakia overview of economy, 2004).

Velik problem, s katerim se sooča Slovaška je visoka stopnja brezposelnosti.

3.3.10. Slovenija

Slovenija je bila do leta 1991, ko se je osamosvojila, del Jugoslavije. Sodi med najuspešnejše države, ki so prestale tranzicijo iz socialističnega v tržno gospodarstvo. Razprostira se na 20.253 km² in ima okrog 2 milijona prebivalcev.

Daleč največji delež bruto domačega proizvoda predstavljajo storitve, ki jim sledita industrija in kmetijstvo. Gonilna sila rasti je izvoz, kjer so med glavnimi izvoznimi izdelki predelano blago, strojna in transportna oprema ter živila. Najpomembnejši trgovinski partnerji slovenskega gospodarstva so države EU (Kogoj, 2004i, str. 44).

Najresnejša težava, s katero se srečuje Slovenija, je visoka stopnja inflacije.

3.4. ČASOVNI OKVIR VSTOPA V EU

Obravnavane države so pogajanja o članstvu v EU začele razdeljene v dve skupini. Prva t.i., luksemburška skupina, ki so jo sestavljale Ciper, Češka, Poljska, Madžarska, Estonija in Slovenija je pogajanja začela v začetku letu 1998. Druga skupina, imenovana tudi helsinška skupina, v katero so spadale Litva, Latvija, Malta in Slovaška pa je pogajanja začela dve leti kasneje, konec leta 1999 (Business guide to EU enlargement and wider Europe, 2002, str. 8).

Vse države so pristopna pogajanja končala leta 2002. Istega leta so vse države pristopnice skupaj s 15 državami članicami EU podpisale Pogodbo o pristopu k Evropski uniji, 1. maja 2004 pa postale članice EU (Širitev brez primere, 2004).

Ključne faze v procesu pete širitve EU so navedene v nadaljevanju;

19. december 1989	EU ustanovi program z imenom Phare, katerega namen je priskrbeti finančno in tehnično pomoč državam srednje in vzhodne Evrope.
3. in 6. julij 1990 22. junij 1993	Za članstvo v EU zaprosita Ciper in Malta Evropski svet v Kopenhagnu določi merila za pridružitve EU.
31. marec in 5. april 1994	Za članstvo v EU zaprosita Madžarska in Poljska.
21. junij, 13. oktober, 24. november in 8. december 1995	Za članstvo v EU zaprosijo Slovaška, Latvija, Estonija in Litva.
17. januar in 10. junij 1996	Za članstvo v EU zaprosita Češka in Slovenija.
12.-13. december 1997	Evropski svet v Luksemburgu odloči, da se bo začel proces širitve.
Marec 1998	Podpisana pristopna partnerstva za srednje in vzhodnoevropske kandidatke.
10.-11. december 1999	Evropski svet v Helsinkih potrди, da bodo potekali pristopni pogovori z državami kandidatkami.
Marec 2000	Podpisani pristopni partnerstvi za Malto in Ciper. EU sklene sporazum z desetimi državami kandidatkami o njihovi pridružitvi 1. maja 2004.
13. december 2002	Deset držav kandidat v Atenah podpiše pristopne pogodbe.
16. april 2003	V EU vstopi deset novih držav (Fontaine, 2004, str. 14; Pristopna partnerstva, 2005)
1. maj 2004	

3.5. PRIPRAVLJENOST PRISTOPNIH ČLANIC NA VSTOP V EU

Podlaga za presojo pripravljenosti pristopnih članic oz. izpolnjevanje kriterijev za vstop v EU so bila poročila Evropske komisije o napredku posamezne države kandidatke, ki so predstavljale enega od glavnih dokumentov pri procesu vključevanja v EU.

V teh poročilih je Evropska komisija priznala, da države izpolnjujejo politične in gospodarske kriterije ter da so prevzele evropski pravni red (Vršaj, 2002, str. 189-190).

3.5.1. Politični kriteriji

Države kandidatke so postale demokracije s stabilnimi ustanovami, ki zagotavljajo delovanje pravne države, spoštovanje človekovih pravic ter varstvo manjšin (Vršaj, 2002, str. 191-192).

Najbolj problematičen vstop, predvsem s političnega vidika, je imel Ciper, kjer se je že od začetka pojavljala dilema o sprejetju Cipra v Evropsko unijo glede na to, da je država razdeljena na dva dela. Grški del Cipra je pozneje vseeno postal članica Evropske unije.

3.5.2. Gospodarski kriteriji

Kar se tiče gospodarskih kriterijev, evropska komisija ugotavlja, da so države uspele vzpostaviti delujoča tržna gospodarstva, s katerimi so se sposobne soočiti s konkurenčnimi pritiski (Comprehensive country monitoring report, 2004). Gospodarske reforme v desetih pristopnih članicah so dvignile nivo gospodarske rasti, ki je dvakrat višja od povprečja v državah EU, in ustvarile boljše pogoje za zaposlovanje.

Med deseterico novink so po mnenju švicarske banke UBS v precej boljšem položaju od drugih pristopnic samo Slovenija, Malta in Ciper. Malta in Slovenija sta po njihovem mnenju, kar se tiče blaginje, skoraj primerljivi s Portugalsko in Grčijo, ki sicer sodita med najrevnejši članici EU. Od njiju pa je po podatkih evropskega statističnega urada Eurostat že bogatejši Ciper (V državah pristopnicah delamo več za manj, 2004).

V Lizbonskem poročilu za leti 2003 in 2004 svetovni gospodarski forum ugotavlja, da je Slovenija po konkurenčni sposobnosti že prehitela Italijo, Portugalsko in Grčijo ter da se med pristopnicami uvršča na drugo mesto za Estonijo. Slednja se je kot prva med pristopnicami najbolje odrezala pri merilih poslovnega okolja ter informacijske družbe. Slovenija kot drugo uvrščena pa je Estonijo prehitela pri telekomunikacijah in transportu. Po mnenju svetovnega gospodarskega foruma Estoniji in Sloveniji po merilih konkurenčnosti sledijo Latvija, Malta, Češka in Madžarska (Lizbonsko poročilo, 2004).

3.5.3. Pravni red Evropske unije

Kandidatke so z nekaterimi odmiki na posameznih področjih (kmetijstvo, davčna in socialna politika itd.) sprejele evropski pravni red ali dejavnosti, ki jih EU razvija na 29 področjih. Evropska komisija je sporočila, da ni opazila nobenega področja, ki bi ga bilo treba po 1. maju posebno nadzorovati. S tem je pregnala precejšnje strahove, ki so se pojavljali glede stanja pripravljenosti novih članic (Solana, 2004, str. 5).

Zanimivo pa je, da je bila vsaka od desetih obravnavanih držav še konec leta 2003, torej nekaj mesecev pred vstopom v EU, pozvana k takojšnjim ukrepom na nekaterih področjih v okviru poglavij iz evropskega pravnega reda, če je želela izpolnjevati vse zahteve in

obveznosti iz pristopnih pogajanj ter tako biti pripravljena do datuma pristopa (Comprehensive country monitoring report, 2004).

Največ težav na tem področju so imele Poljska, Latvija in Malta, najmanj pa Slovenija. Poljska je morala ukrepati kar na devetih področjih, Malta na šestih, Latvija pa na petih področjih. Sloveniji je problem predstavljalo samo eno področje, kar pomeni, da je bila pri tem kriteriju najbolj pripravljena, saj je evropski pravni red z izjemo enega poglavja prevzela najhitreje izmed vseh desetih držav (Comprehensive country monitoring report, 2004).

Države so na splošno imele največ težav s prilagoditvijo evropskemu pravnemu redu pri poglavjih prosto gibanje oseb ter kmetijstvo. S takojšnjimi ukrepi pri omenjenih dveh poglavjih se je moralo soočiti šest držav. Druga poglavja, ki so prav tako predstavljala oviro pri vstopu v EU pa so bila še politika konkurence, ribištvo, prometna politika, obdavčitev ter socialna politika in zaposlovanje (Comprehensive country monitoring report, 2004).

Po mnenju Javierja Solane so nove članice dobro pripravljene. Številni vidiki članstva so pri njih že resničnost (Solana, 2004, str. 5).

Dejstvo pa je, da je vsaka pristopna članica drugače pripravljena na članstvo v EU. Ene države so bolj uspešne na enih področjih, druge na drugih. Napredek posameznih držav na določenih področjih moramo gledati zelo relativno, kajti ni nujno, da se bo ta napredek obdržal tudi v prihodnosti. Zaradi različnih vzrokov lahko namreč pride do sprememb oziroma celo do obratnega stanja. Še bolj pomembno pa je, da je vsaka država samosvoja in tako različno pripravljena na različnih področjih. Na področjih, na katerih je dobro pripravljena lahko konkurira s še tako razvitimi državami, z ostalimi pa pač sodeluje na velikem evropskem trgu in se podreja močnejšim ter vseskozi stremi za boljšim položajem.

3.6. PROBLEMI IN POSEBNOSTI OBRAVNAVANIH DRŽAV NA POTI DO VSTOPA V EU

Članstvo v EU državam predstavlja velik izziv, za katerega se morajo še posebej truditi, če hočejo premagati vse ovire in izpolniti vse pogoje, ki jim jih narekuje EU.

Vsaka država se je s tem izzivom soočala na svoj način, res pa je, da so bila nekatera področja bolj problematična od drugih ter da so nekatere države imele več problemov kot druge. To si lahko med drugim razlagamo tudi s tem, da je vsaka država samosvoja, s svojim načinom delovanja in ima kot taka tudi svoje posebnosti.

Večina težav in problemov, ki so celoten proces vstopa še oteževali in tako povzročali dodatne skrbi so bili v glavnem odpravljeni še pred vstopom v Unijo, nekateri najbolj pereči problemi in posebnosti obravnavanih držav pa so prikazani v nadaljevanju..

3.6.1. Ciper

Položaj Cipra je bil že od vsega začetka v primerjavi z ostalimi kandidatki prav poseben, saj je Ciper razdeljen na dva dela, grškega, ki spada pod Grčijo, in turškega, ki si ga lasti Turčija. Prebivalci Cipra si tako kot mnoge druge organizacije že vrsto let želijo in prizadevajo, da bi bil otok združen ter da ne bi prihajalo do občasnih trenj in spopadov med obema deloma otoka.

Celotna zadeva v zvezi z razdeljenostjo otoka pa se je še bolj zapletla s prošnjo za članstvo Cipra v EU. Glede na to, da je otok razdeljen, je prošnjo vložil samo grški del Cipra, Turčija in turški del pa sta vztrajala, da Ciper ne more postati članica EU brez njihovega sodelovanja in končnega soglasja. Evropska komisija kljub temu ni videla nobenega razloga, da bi zavrnila pristop Cipra k EU, saj je vseeno upala, da se bo problem o razdeljenem otoku sčasoma oz. do vstopa Cipra v Unijo vseeno rešil. Vendar pa so se s sprejetjem te prošnje razlike in razhajanja ter možnost združitve obeh delov Cipra med obema deloma samo še poglobile (Ker-Lindsay James, 2004, str. 25).

V nasprotju z nekaterimi ostalimi kandidatki glavni razlog za članstvo Cipra v EU ni bil nikoli finančne narave, saj bo Ciper kmalu po vstopu v Unijo glede na svoj položaj postal neto plačnik v evropski proračun. Razlog za visoko podporo članstvu v EU s strani prebivalcev grškega dela je bil predvsem v političnih motivih, saj so prebivalci prepričani da EU lahko zaščiti otok in jim v prihodnosti garantira njihovo varnost pred nadaljnjimi napadi s strani turškega dela, ki bi rad na ta način dosegel združitev otoka, obenem pa mnogi ravno v EU vidijo posrednika pri reševanju problema o razdeljenosti otoka (Ker-Lindsay James, 2004, str. 23-24).

Sicer pa je Ciper tudi edina izmed desetih držav, kjer se državljani o vstopu v EU niso odločali na referendumu, pač pa je pristopno pogodbo med Ciprom in EU ratificiral ciprski parlament (Nove članice, novi izzivi, 2004).

1. maj 2004 je tako postal pomemben mejnik za zgodovino Cipra, ker je bilo le malo tistih, ki so verjeli, da bo Ciper kljub svoji razdeljenosti tega dne resnično postal del EU. Mnogi pa kot posledico tega članstva, ki je ne bi radi videli, vidijo še večji prepad med EU in Turčijo.

3.6.2. Češka

Češka je bila izmed vseh desetih kandidatki najbolj evroskeptična država glede članstva v EU (Reuvid & Bank Austria Creditanstalt, 2004, str. 51). Na svoji poti v EU se je soočala z

različnimi problemi, kjer velja omeniti dvostranske probleme z Avstrijo, zaradi katerih so nekateri politiki glavnemu mestu Pragi večkrat grozili tudi z blokado češkega vstopa v Unijo (Nove članice, novi izzivi, 2004).

Med vročimi temami so bili Beneševi dekreti, ki so bili po drugi svetovni vojni podlaga za odvzem premoženja in izgon 3,5 milijona sudetskih Nemcev iz tedanje Češkoslovaške (Nove članice, novi izzivi, 2004). Država pa je bila s strani Bruslja tudi večkrat opozorjena, naj bolj poskrbi za romsko skupnost.

Najbolj problematična področja za prilagoditev EU so Češki predstavljali kmetijstvo, energija, okolje, davki, prosto gibanje oseb ter prost pretok kapitala in storitev (Kommal, 2000, str. 29-30).

3.6.3. Litva

Država se je po mnenju Evropske komisije poleg Slovenije najbolje izkazala pri izvrševanju evropskega pravnega reda (Lithuania Free Market Institute, 2004, str. 163).

Eden večjih problemov, s katerim se je država soočala pri vstopu v EU je bila nuklearna elektrarna sovjetskega tipa, locirana v mestu Ignalina. Država bo namreč na zahtevo EU morala oba reaktorja omenjene nuklearke zapreti do leta 2009 (Nove članice, novi izzivi, 2004).

Drugi večji problem v Litvi je predstavljal boj proti korupciji, ki je v državi še posebej velika (Nove članice, novi izzivi, 2004). Najbolj pereče področje, ki ga je Litva morala uskladiti z EU je bilo kmetijstvo (Lithuania Free Market Institute, 2004, str. 163).

Država je v primerjavi z ostalimi desetimi kandidatkami od EU zahtevala največ prehodnih obdobjih (21), predvsem za tista področja, kjer bodo v prihodnosti potrebne večje investicije za izvrševanje evropske zakonodaje (okolje, promet in energija) in področja, ki so občutljiva predvsem z državnega vidika (prodaja kmetijske zemlje tujcem) (Lithuania Free Market Institute, 2004, str. 163).

3.6.4. Latvija

Latvija ima izmed vseh članic EU najnižji življenjski standard, zato lahko vstop te države v EU gledamo z različnih vidikov. Po eni strani si je država z vstopom v Unijo na najlažji način pridobila dostop do velikega enotnega trga in strukturnih skladov, ki ji bodo v prihodnosti nudili finančno pomoč. Po drugi strani pa lahko latvijski vstop v Unijo smatramo kot priložnost za izboljšanje življenjskega standarda in gospodarstva (Vanags, 2004, str. 130).

Zanimivo je, da je bilo latvijsko prebivalstvo precej zadržano do vstopanja v EU (Nove članice, novi izzivi, 2004).

Največji problem na poti do članstva v Uniji je državi predstavljal boj proti korupciji, saj je po slednji država še posebej znana (Vanags, 2004, str. 133).

Pereče teme, s katerimi se je vseskozi soočala država, pa so bile sodni zaostanki, privatizacija državnih podjetij ter problem zagotovitve financ za izvrševanje evropske zakonodaje (Gustafsson, Klavins, 2000, str. 60).

3.6.5. Estonija

Država sodi med najmanjše članice EU, ki jo mnogi zaradi hitre gospodarske rasti imenujejo tudi »baltski tiger«. Tudi estonsko prebivalstvo je bilo sprva precej zadržano do vključitve v Evropsko unijo, vendar pa so Estonci kljub temu na kasnejšem referendumu podprli vstop te države v Unijo s kar 67 odstotki glasov (Nove članice, novi izzivi, 2004).

Eno izmed najbolj problematičnih področij Estonije pri vstopu v Unijo je bilo kmetijstvo (Clark, 2004, str. 78). Drugi dve področji, kjer je imela država specifične interese in so pogajanja potekala dlje časa od predvidenega, sta bili še energija in davki (Douglas, 2004, str. 81-82).

Estonija je tako kot Litva imela probleme tudi s sprejetjem carinske politike EU (Douglas, 2004, str. 82).

3.6.6. Malta

Država je s svojimi 400 tisoč prebivalci najmanjša članica EU, po bruto domačem proizvodu pa ena izmed uspešnejših.

Tudi ta država je s političnega vidika prehodila precej burno pot vključevanja v EU. Prošnjo za članstvo je vložila leta 1990, vendar jo je po zamenjavi vlade leta 1996 umaknila. Ponovno jo je reaktivirala leta 1998, ko se je vlada spet zamenjala (Nove članice, novi izzivi, 2004). Prošnja za članstvo Malte v EU je v državi zelo razdelila obe politični stranki in s tem celotno prebivalstvo otoka. V nobeni izmed ostalih devetih kandidatk se o članstvu v EU ni razpravljalo tudi tako skrbno in intenzivno kot ravno v tej državi. Malta je bila tudi prva od vseh kandidatk, ki je izvedla referendum (Busuttil, 2004, str. 185).

Zanimivo je, da je bila ta država poleg Poljske v primerjavi z ostalimi kandidatkami najbolj vztrajna oz. nepopustljiva pogajalka (Busuttil, 2004, str. 187).

Najbolj pereča področja, glede katerih je morala Malta najti skupen jezik z EU so bila ribištvo, kmetijstvo, ladjedelništvo in politika konkurence (Busuttil, 2004, str. 189).

3.6.7. Madžarska

Država je prošnjo za članstvo vložila kot prva izmed vseh kandidatk (Kajtar et al., 2000, str. 33).

Največji problem, s katerim se je soočala pri vstopanju v Unijo, je bil odnos do romske skupnosti (Nove članice, novi izzivi, 2004).

Med vročimi temami pa sta bili še nakup zemlje s strani tujcev in odprava administrativnih ovir za normalno izvrševanje evropske zakonodaje (Kajtar et al., 2000, str. 34).

3.6.8. Poljska

Država je s svojimi skoraj 40 milijoni prebivalcev največja pristopna članica zadnjega širitvenega vala, ki spada tudi med največje članice EU. Zaradi svoje veličine ima tudi veliko težo pri vplivanju na politiko in odločitve EU. Poljska je poleg Malte veljala tudi za najbolj vztrajno in neizprosno pogajalko (Polish Agency for Foreign Investment, 2004, str. 221).

Članstvo v EU naj bi bilo za Poljsko neke vrste garancija za stabilnost in dinamičen razvoj (Polish Agency for Foreign Investment, 2004, str. 221).

Med najbolj vročimi temami v pristopnih pogajanjih je bilo kmetijstvo, panoga, v kateri je zaposlen vsak peti Poljak (Nove članice, novi izzivi, 2004).

Drugi večji problem na poti do članstva v Uniji je bil razširjenost korupcije v političnih in poslovnih sferah (Nove članice, novi izzivi, 2004).

Problematična področja, na katerih se je država morala uskladiti z EU pa so bila še telekomunikacije, davki, zaščita okolja, nakup zemljišč in drugih posesti, prosto gibanje oseb, prosti pretok kapitala, promet, politika konkurence (Fajtmann, Wieszcak, 2000, str. 24-25).

3.6.9. Slovaška

Država glede na bruto domači proizvod spada med srednje razvite članice EU, kjer so prebivalci na referendumu vstopu v EU izrazili najvišjo, kar 92 odstotno podporo (Nove članice, novi izzivi, 2004).

Tudi v tej državi so se na poti do članstva v EU pojavili politični problemi, saj je Slovaška pristopna pogajanja lahko začela šele po koncu obdobja nacionalističnega in populističnega šefa vlade Vladimírja Mečiarja (Nove članice, novi izzivi, 2004).

Država je bila s strani Bruslja večkrat opozorjena na probleme, povezane s korupcijo, odnosi do romske skupnosti, liberalizacijo energetskega področja in sodnimi zaostanki (Gray, 2000, str. 49).

Najbolj problematična področja, na katerih se je država morala uskladiti z EU so bila energija, promet, finance in prost pretok kapitala. (Gray, 2000, str.50)

3.6.10. Slovenija

Država je prošnjo za članstvo v EU vložila kot zadnja izmed kandidat in bila hkrati najhitrejša izmed pristopnic pri prevzemu evropskega pravnega reda (Od osamosvojitve do članstva, 2004, str. 7)

Že takoj na začetku poti za članstvo v Uniji se je soočila z zapleti s sosednjo Italijo, ki je od Slovenije zahtevala, da vrne premoženje optantom (Zupančič, 2004, str. 6).

Med vročimi temami so bili tudi zapleti z Avstrijo, kjer je še posebej izstopal spor glede vodenja redovniških knjig za »lipicance« (Zupančič, 2004, str. 6).

Slovenija pa je bila vseskozi s strani EU deležna tudi kritik zaradi prepočasne privatizacije in vračanja nacionalizirane lastnine (Zupančič, 2004, str. 6).

Najbolj problematična področja glede uskladitve z EU so bila okolje, kmetijstvo, davki in energija (Kotsaulis, 2000, str. 41-42).

4. IZZIVI ZA NOVE ČLANICE EU

4.1. VSTOP V EMU IN PRIPRAVLJENOST OBRAVNAVANIH DRŽAV NA EMU

Obravnane države so se bile takoj po vstopu v EU prisiljene soočiti z novim izzivom, kajti vstopu v EU sledi še vstop v EMU.

Kopenhagenski kriteriji namreč določajo, da vključitev v EU brez vstopa v EMU, pod pogojem da države izpolnijo določene kriterije, za nove članice ni možna, kar pomeni, da se je deset srednje in vzhodnoevropskih držav z vstopom v EU hkrati začelo vključevati tudi v evro območje. Države imajo samo možnost, da po izpolnjevanju kriterijev same določijo datum vstopa v evro območje.

Za vstop v EMU in uvedbo skupne evropske valute morajo kandidatke izpolnjevati t.i. konvergenčna merila oz. maastrichtske kriterije in dve leti sodelovati v mehanizmu deviznih tečajev ERM II.

»Maastrichtski konvergenčni kriteriji so kvantificirane minimalne zahteve glede stabilnosti pri vodenju monetarnih, fiskalnih in deviznotečajnih politik držav članic EU, kot predpogoj za njihov vstop v EMU«. Njihov osnovni namen je, da določajo merila za vstop v EMU, zagotavljajo stabilnost skupne evropske valute, predvsem pa služijo kot selekcijsko merilo med državami kandidatkami za vstop v EMU (Mrak, 2002, str. 407).

4.1.1. Nominalna konvergenca

Nominalna konvergenca pomeni približevanje kandidatke EU na ekonomsko-monetarnem področju, katerega končni cilj je vstop v EMU. Merimo jo z makroekonomskimi kazalci, imenovanimi maastrichtski kriteriji, ki obsegajo tri monetarne kriterije in dva fiskalna kriterija.

Maastrichtski kriteriji so:

- Inflacijski kriterij, ki določa, da stopnja inflacije v državi članici EU ne sme za več kot 1.5 odstotne točke presežati povprečja treh držav EU z najnižjo stopnjo inflacije;
- Obrestni kriterij, ki določa, da obrestna mera v državi članici EU ne sme za več kot 2 odstotni točki presežati povprečne obrestne mere treh držav EU z najnižjo stopnjo inflacije;
- Tečajni kriterij, (pogojuje vstop v EMU) omejuje nihanje deviznega tečaja posamezne države v obdobju dveh let pred vstopom v EMU na +/- 15 odstotkov;
- Fiskalni kriterij, ki določa, da proračunski primanjkljaj države članice EU ne sme presežati 3 odstotkov BDP;
- Kriterij javnega dolga, ki določa, da javni dolg države članice EU ne sme presežati 60 odstotkov BDP (Mrak, 2002, str. 408).

Proces nominalne konvergence tako pomeni gibanje ekonomskih kazalcev držav kandidatke proti vrednostim, ki so določene z zgoraj omenjenimi kriteriji oz. postopno zmanjševanje razlik v makroekonomskih parametrih (inflacija, javni dolg itd.). Pomembno pa je, da so države pri procesu izpolnjevanja kriterijev pozorne na tesno prepletanje, saj stremljenje k zgolj enemu kriteriju lahko pripelje do izgube ravnovesja in težav pri drugih kriterijih (Jeras, 2003, str. 35).

Nominalna konvergenca zagotavlja torej makroekonomsko stabilnost integracije in je v okviru EU pomembna zlasti pri vzpostavljanju EMU.

4.1.2. Izpolnjevanje kriterijev nominalne konvergence z vidika obravnavanih držav

V kolikšni meri so obravnavane države v letu 2004 izpolnjevale konvergenčne kriterije oz. kakšna je bila tendenca gibanja že prej omenjenih ekonomskih kazalcev v tem letu, prikazuje Tabela 2.

Tabela 2: Izpolnjevanje Maastrichtskih konvergenčnih kriterijev v obravnavanih državah v letu 2004

	Proračunski primanjkljaj (v % BDP)	Javni dolg (v % BDP)	Stopnja inflacije (v %)	Dolgoročna obrestna mera (v %)	Članstvo v ERM II
EMU kriteriji	-3.0	60.0	2.4	6.44	Obvezno
Ciper	-4.2	71.9	2.0	6.08	DA (2.5.2005)
Češka	-3.0	37.4	2.1	np	NE
Litva	-2.5	19.7	0.1	4.43	DA (28.6.2004)
Latvija	-0.8	14.4	5.3	4.85	DA (2.5.2005)
Estonija	1.8	4.9	2.2	np	DA (28.6.2004)
Malta	-5.2	75.0	2.8	4.68	DA (2.5.2005)
Madžarska	-4.5	57.6	6.7	8.19	NE
Poljska	-4.8	43.6	2.8	6.92	NE
Slovaška	-3.3	43.6	8.2	5.02	NE
Slovenija	-1.9	29.4	4.0	4.1	DA (28.6.2004)
EURO območje	-2.7	71.3	2.1	4.12	DA
EU-15	-2.6	64.7	1.9	np	DA

Vir: Eurostat, 2005; Ciper, Malta in Latvija vstopile v ERM II, 2005.

Proračunski primanjkljaj

Uravnotežene javne finance oz. čim nižji proračunski primanjkljaj je zelo pomemben za stabilizacijo gospodarstva na splošno, ker tako posledično ne pride do pritiska za zvišanje obrestnih mer in na tečaj domače valute zaradi zadolževanja v tujini (Korošec, 2003, str. 29).

Veliki proračunski primanjkljaji lahko za neko gospodarstvo tako kratkoročno kot dolgoročno predstavljajo resen problem, saj na dolgi rok lahko vodijo v krizo ali

počasnejšo gospodarsko rast, na kratki rok pa povečujejo inflacijo, upočasnjujejo gospodarsko rast in vplivajo na devizni trg. Vse to pa odganja naložbe in zavira rast produktivnosti (Balcerowicz, 2004, str. 5).

Kriterij proračunskega primanjkljaja (glej Tabela 2 na str. 21) je leta 2004 izpolnjevalo pet od desetih obravnavanih držav (Češka, Litva, Latvija, Estonija in Slovenija). Najnižji proračunski primanjkljaj je zabeležila Estonija, ki je imela tega leta celo presežek, z največjim primanjkljajem v letu 2004 pa so se soočali na Malti. Iz tabele lahko vidimo, da so bili primanjkljaji mnogo nižji v manjših državah (Slovenija in baltske države), kar vsaj deloma lahko pojasnimo z dejstvom, da imajo te države zaradi majhnosti in velike odprtosti temu ustrezno zoženo področje za delovanje fiskalne politike (Mencinger, 2002, str. 23).

Javni dolg

Javni dolg obsega: dolg ožje opredeljene države, dolg organov in organizacij lokalnih skupnosti ter dolg skladov socialnega zavarovanja (pokojninskega in zdravstvenega). Tako opredeljen koncept javnega dolga uporabljata Sekreteriat OECD in Maastrichtski konvergenčni kriterij, ki zadeva javni dolg (Rupnik, 1992, str. 2).

Dolg države se mora gibati v nekih normalnih mejah, saj lahko previsoka zadolženost resno ogrozi vzdrževanje ravnotežja na tekočem računu plačilne bilance.

Kriterij javnega dolga (glej Tabela 2 na str. 21) je v izbranem letu izpolnjevalo osem od desetih izbranih držav (Češka, Litva, Latvija, Estonija, Madžarska, Poljska, Slovaška in Slovenija). Najnižji javni dolg v primerjavi z ostalimi državami je v tem letu imela Estonija, ki sta ji sledili še ostali dve baltski državi, prag 60 % BDP-ja pa sta presegla Ciper in Malta

Stopnja inflacije

Inflacija je definirana kot odstotno povečanje ravni cen v določenem časovnem razdobju, kar posledično povzroča redistribucijo dohodka in premoženja med različnimi družbenimi skupinami, učinkuje pa tudi na realno sfero gospodarjenja. Ti učinki so dvojni, saj inflacija povzroča makroekonomski učinek s tem ko vpliva na output ter mikroekonomski učinek, ki je posledica vpliva na alokacijo resursov in ekonomsko učinkovitost (Žižmond, 1998a, str. 121, 123, 125, 126).

Inflacijski kriterij je eden izmed najbolj, če ne celo najbolj problematični kriterij s katerim se spopada deset obravnavanih držav. Kar štiri države so namreč v letu 2004 beležile razmeroma visoke inflacijske stopnje (glej Tabela 2 na str. 21), ki se gibljejo še daleč od referenčne vrednosti (Latvija, Madžarska, Slovaška in Slovenija). Prav tako tega kriterija ne izpolnjujeta še Malta in Poljska. Ostale štiri države imajo inflacijo v dovoljenih mejah

ter tako izpolnjujejo ta kriterij. Najnižjo inflacijsko stopnjo v primerjavi z ostalimi državami je tega leta dosegla Litva, najvišjo pa Slovaška.

Visoka inflacija, s katero se sooča kar nekaj držav, predstavlja problem tudi z vidika negativnega vpliva na preostala dva denarna kriterija (obrestno mero in devizni tečaj), po drugi strani pa negativno vpliva na naložbe in rast produktivnosti (Korošec, 2003, str. 28).

Dolgoročna obrestna mera

Dolgoročna obrestna mera se izračunava na temelju dolgoročnih (10-letna dospelost) državnih obveznic ali primerljivih vrednostnih papirjev, ki imajo zadostno reprezentativnost in likvidnost, upošteva razlike v definicijah posameznih držav (Kaj so konvergenčna merila?, 2005).

Glede na razpoložljive podatke v tabeli 2 (glej str. 21) lahko ugotovimo, da se je v mejah referenčne vrednosti tega kriterija, ki je v letu 2004 znašala 6.44 % gibalo šest od osmih dolgoročnih obrestnih mer držav za katere imamo podatke (razen Češke in Poljske). Tega kriterija v tem letu nista izpolnjevali le Madžarska in Poljska. Najnižjo dolgoročno obrestno mero so v izbranem letu glede na razpoložljive podatke zabeležili v Sloveniji, najvišjo, kar 8.19 % pa na Madžarskem.

Devizni tečaj

Kriterij deviznega tečaja zahteva najprej udeležbo valute v mehanizmu deviznih tečajev ERM2 znotraj katerega se omeji nihanje deviznega tečaja ter predpostavlja uporabo fiksnega deviznega tečaja.

V letu 2004 in 2005 je v ta mehanizem vstopilo šest držav (glej Tabelo 2 na str. 21). Najprej so v omenjeni mehanizem leta 2004 vstopile Estonija, Litva in Slovenija, letos pa so se jim pridružile še Ciper, Malta in Latvija. Ostale štiri države (Češka, Madžarska, Poljska in Slovaška) pa na vstop v ERM II najverjetneje ne bodo pripravljene vsaj še nekaj let.

4.1.3. Rangiranje držav na podlagi kazalcev nominalne konvergence

Rangiranje sem opravila z medsebojno primerjavo obravnavanih držav na podlagi dodelitve ustreznega mesta pri posameznem kazalcu nominalne konvergence, kjer sem uporabila štiri od petih nominalnih kazalcev in sicer; proračunski primanjkljaj, javni dolg, stopnjo inflacije in dolgoročno obrestno mero. Višje mesto oz. višja uvrstitev po teh kazalcih pomeni večjo konvergenco izbrane države na tem področju.

Glede na razpoložljive podatke se je v letu 2004 po kazalcih nominalne konvergence (glej Prilogo 1) najbolj odrezala Estonija, ki so ji sledile Litva, Slovenija in Latvija. Četrto

mesto v primerjalni skupini držav je zasedla Češka, peto pa Ciper. Od tega mesta navzdol so se po doseganju nominalne konvergence zvrstile Poljska, Slovaška, Malta in Madžarska, od katerih je slednja na tem področju dosegla najslabšo konvergenco.

Estonija je v primerjavi z ostalimi državami (glej Prilogo 1) dosegla najnižji javni dolg ter drugi najmanjši proračunski primanjkljaj. Litva je v letu 2004 zabeležila najnižjo stopnjo inflacije ter drugo najnižjo dolgoročno obrestno mero, medtem ko je Slovenija v primerjavi z ostalimi državami v tem letu dosegla najnižjo dolgoročno obrestno mero, Latvija pa najmanjši proračunski primanjkljaj. Malta je bila v letu 2004 država, ki je v primerjavi z ostalimi državami imela največji proračunski primanjkljaj in najvišji javni dolg, Slovaška je zabeležila najvišjo stopnjo inflacije, Madžarska pa je v tem letu imela največjo dolgoročno obrestno mero.

V nasprotju s tem lahko na podlagi izpolnjevanja števila konvergenčnih kriterijev ugotovimo (glej Prilogo 1), da je vse maastrihtske konvergenčne kriterije v letu 2004 glede na razpoložljive podatke izpolnjevala samo Litva. Latvija, Estonija in Slovenija so v omenjenem letu izpolnjevale štiri od petih konvergenčnih kriterijev. Tri konvergenčne kriterije sta izpolnjevala Ciper in Češka, po dva pa Malta in Slovaška. Najslabše sta se pri izpolnjevanju teh kriterijev v izbranem letu odrezali Madžarska in Poljska, ki sta leta 2004 izpolnjevale le enega od petih kriterijev.

4.2. DOHITEVANJE GOSPODARSKO RAZVITEJŠIH DRŽAV

Prav gotovo bo v prihodnosti poseben izziv za nove članice dohiteti stare članice na številnih gospodarskih in socialnih področjih oz. po razvitosti in kvaliteti življenja. Nove članice morajo v prihodnosti doseči takšne stopnje rasti, da bodo z njimi premostile gospodarsko vrzel, ki jih loči od vodilnih držav EU (Balcerowicz, 2004, str. 5).

Čeprav nove članice z okrog 74 milijoni prebivalcev predstavljajo petino prebivalstva razširjene Unije, dosegajo namreč skupno samo 46,5 odstotka povprečnega bruto domačega proizvoda na prebivalca nekdanjih petnajstih držav EU, kar pomeni, da je pred njimi, z nekaterimi izjemami, ki že dosegajo 75 odstotkov in več omenjenega bruto družbenega proizvoda še dolga pot, da bodo dosegle blaginjo primerljivo z EU.

Seveda se razlike v razvitosti v primerjavi s starimi članicami EU od države do države razlikujejo, nekatere novinke imajo tako v primerjavi s starimi članicami celo veliko boljše gospodarsko rast, kar se lahko v prihodnosti izkaže kot velika prednost v zmanjševanju razlik v razvitosti (Vishaj, 2004, str. 31-32), spet druge se lahko že enačijo z nekaterimi najmanj razvitimi starimi članicami kot sta Španija in Grčija. Obstaja pa seveda še tretja skupina, kjer bo proces konvergence h gospodarsko razvitejšim državam unije trajal še vsaj nekaj let, če ne desetletij.

Za zmanjševanje razlik v gospodarski razvitosti med novimi in starimi članicami Unije bodo v prihodnosti ključnega pomena procesi ekonomske konvergence, ki predstavljajo zблиževanje ekonomskih spremenljivk med skupinami držav ali regij. Ločimo dve vrsti ekonomske konvergence, nominalno, ki je pojasnjena v prejšnji točki in realno, ki je obravnavana v nadaljevanju.

4.2.1. Realna konvergenca

Realna konvergenca pomeni približevanje stopnji razvitosti oz. poenotenje gospodarskih in socialnih razmer med skupinami držav ali regij, kar se v praksi velikokrat ugotavlja s prisotnostjo zmanjševanja razlik v brezposelnosti in življenjskem standardu (Cajner, 2003, str. 1). V primerjavi z nominalno konvergenco daje ta konvergenca popolnejšo sliko o izbranih državah, saj v proces slednje oz. med kvantitativne kriterije ni mogoče vključiti blaginje prebivalstva (Jeras, 2003, str. 36).

Realna konvergenca temelji na konvergenci produktivnosti, ki pravi, da poviševanje produktivnosti povečuje dohodek, kar posledično vpliva na povečanje blaginje prebivalstva (Real Convergence in Candidate Countries, 2001).

Obravnavana konvergenca ali divergenca je pomembna predvsem z vidika bodočih stroškov, koristi in optimalnosti širitve EU. Z večjo stopnjo te konvergence med novimi in starimi članicami Unije, bo namreč delovanje EU uspešnejše in bližje optimalnemu, ker bo na ta način potrebnih manj sredstev potrebnih za nadomestila revnejšim članicam, več denarja pa bo namenjenega strukturnim prilagoditvam za pomoč harmonizaciji poslovnih ciklov (Sarajevs, 2001, str. 8).

Realna konvergenca ni pogoj za vstop v EU, čeprav je zanimiva za EU in države kandidatke, saj za slednje pomeni boljše kvaliteto življenja prebivalcev in višjo konkurenčnost države, za članice EU pa večja blaginja v državah kandidatkah pomeni manjši pritisk ekonomskih migrantov na njihove trge delovne sile (Jeras, 2003, str. 36).

4.2.2. Primerjava obravnavanih držav s povprečjem EU na podlagi nekaterih izbranih kazalcev realne konvergence

Sama rast in razvoj, ki pomembno vplivata na doseganje čim višje realne konvergence sta v veliki meri odvisna predvsem od razvojnih sil na posameznih področjih, kjer velja še posebej izpostaviti vlaganje v fizični in človeški kapital, odprtost gospodarstva tujemu knowhowu z neposrednimi tujimi naložbami, prestrukturiranje gospodarstva k tehnološko inenzivnim sektorjem, vlaganje v infrastrukturo, makroekonomsko stabilnost gospodarstva itd.

Vedeti pa moramo, da je predpogoj za doseganje gospodarske rasti v državah stabilno mednarodno okolje, makroekonomska stabilnost samih nacionalnih gospodarstev, prav tako pa je poleg doseganja pravnih in ostalih norm potrebno sistemsko in makroekonomsko prilagajanje. V nasprotnem primeru se namreč potrebno obdobje za dohitevanje gospodarsko razvitejših članic temu ustrezno podaljša.

Kazalcev realne konvergence oz. makroekonomskih spremenljivk, ki vplivajo na proces realne konvergence in s tem na večjo blaginjo prebivalstva je veliko, zato bodo v nadaljevanju obravnavani samo tisti kazalci, za katere menim, da bistveno vplivajo na gospodarsko rast obravnavanih držav oz. merijo stopnjo realne konvergence ter kazalci, ki kažejo potencial za realno konvergenco, na podlagi katerih bodo gospodarstva lahko prosperirala v prihodnosti.

4.2.2.1. Bruto domači proizvod na prebivalca

Razvitost nekega gospodarstva naj bi odražala raven življenjskega standarda, ki ga merimo glede na višino prihodka na prebivalca oziroma z bruto domačim proizvodom na prebivalca. Slednji velja za osnovni kazalec razvitosti in je tako tudi najbolj reprezentativen kazalec realne konvergence.

Tabela 3: Bruto domači proizvod na prebivalca (BDP p.c.) izražen s pariteto kupne moči (PKM) ter kot odstotek povprečja EU-25 (25 držav EU) v letu 2004

	BDP p.c. (v evrih)	BDP p.c (EU-25=100)
Ciper	18200	81.4
Češka	15600	69.9
Litva	10700	48.0
Latvija	9600	43.7
Estonija	11200	50.4
Malta	16500	72.0
Madžarska	13700	61.7
Poljska	10600	47.4
Slovaška	11900	54.0
Slovenija	17400	78.5
EU-15	24300	108.8
EU-25	22300	100

Vir: Eurostat, 2005.

Bruto domači proizvod na prebivalca (Tabela 3) je v obravnavanih državah v letu 2004 še vedno krepko zaostajal za povprečjem EU. Še najbližje temu povprečju so bili Ciper, Slovenija in Malta, katerih BDP p.c. je v letu 2004 znašal 81.4 % evropskega povprečja v primeru Cipra, ki tako dosega tudi najvišji BDP p.c. izmed vseh obravnavanih držav. Sledita Slovenija, ki je v omenjenem letu dosegla 78.5 % evropskega povprečja in Malta, kjer je BDP p.c. znašal 72 % povprečja EU. Najnižji BDP p.c. so v tem letu zabeležili v

Latviji, ki se je z doseganjem 43.7 % evropskega povprečja znašla na repu 25 članic EU. Enega izmed najnižjih življenjskih standardov sta v letu 2004 beležili tudi Poljska in Litva.

4.2.2.2. Realna rast BDP, delež investicij v BDP in stopnja brezposelnosti

Stopnja gospodarske rasti je definirana kot ključna makroekonomska kategorija, ki jo empirično merimo z rastjo realnega bruto domačega proizvoda. Ta predstavlja celotno vrednost proizvodnje neke dežele v enem letu oz. vrednost vseh končnih dobrin in storitev, ki so proizvedene v gospodarstvu v določenem časovnem razdobju. Za uspešno gospodarstvo velja tisto gospodarstvo, ki je sposobno dolgoročno zagotavljati ugodno gospodarsko rast (Vrabič, 1995, str. 8).

Eden izmed pomembnejših pokazateljev možnosti gospodarske rasti države v prihodnosti je ob ustrezni učinkovitosti investiranja tudi stopnja investicij v bruto domačem proizvodu. Višji deleži bruto domačega proizvoda, namenjeni investicijam namreč omogočijo zmanjševanje razlik v obsegu kapitala (Cajner, 2003, str. 30).

Stopnja brezposelnosti je eden od osrednjih makroekonomskih problemov, ki ima številne ekonomske in socialne posledice ter vpliva na gospodarsko rast. Pogosto je tudi merilo uspeha makroekonomske politike. Je pomembna sestavina proučevanja ekonomske teorije in obenem problem, s katerim se nenehno srečujejo nosilci ekonomske politike. Definirana je kot odstotek delavcev, ki ne more najti zaposlitve in je brez zaposlitve (Žižmond, 2003, str. 111). Uspešno gospodarstvo je tisto, ki ima čim manjšo stopnjo brezposelnosti.

Omenjene tri kazalce uvrščamo med kazalce, ki kažejo potencial za realno konvergenco, saj lahko gospodarstva na podlagi ugodnih gibanj teh kazalcev dosežejo boljšo zmogljivost gospodarstev za hitrejšo pospeševanje rasti realne konvergence.

Tabela 4: Realna rast bruto domačega proizvoda (BDP), investicije v osnovna sredstva ter stopnja brezposelnosti prebivalstva v starostni skupini od 15 do 74 let v letu 2004

	Rast BDP (% Δ glede na prejšnje leto)	Delež investicij v osnovna sredstva (v % BDP)	St. brezposelnosti (v %)
Ciper	3.5	18.5	5.0
Češka	3.8	27.2	8.3
Litva	7.1	21.9	11.0
Latvija	7.5	25.9	9.8
Estonija	5.9	28.3	9.2
Malta	1.0	20.8	7.4
Madžarska	3.9	21.9	5.9
Poljska	5.8	18.2	18.8
Slovaška	4.9	24.7	18.0
Slovenija	4.0	24.7	6.0
EU-15	2.3	19.3	8.0
EU-25	2.4	19.5	9.0

Vir: Eurostat, 2005.

Boljša slika se v primerjavi z BDP p.c. pri obravnavanih državah v letu 2004 pokaže pri stopnji gospodarske rasti (Tabela 4). Devet držav, razen Malte, je v tem letu namreč doseglo višjo gospodarsko rast kot jo v povprečju dosega petnajst držav članic EU. Skoraj vse države so v letu 2004 krepko presegle evropsko povprečje gospodarske rasti, nekatere (Litva, Latvija) so imele celo več kot trikratno gospodarsko rast v primerjavi z evropskim povprečjem. Najvišjo gospodarsko rast je v letu 2004 dosegla Latvija, najnižjo v primerjavi z ostalimi državami pa Malta, edina izmed desetih držav, ki je v tem letu v primerjavi z evropskim povprečjem imela nižjo gospodarsko rast.

Za delež investicij v osnovna sredstva lahko na podlagi podatkov v tabeli 2 povemo, da je večina obravnavanih držav, z izjemo Cipra in Poljske, v letu 2004 v primerjavi s povprečjem EU imela višje stopnje investiranja, kar pa je tudi nujen pogoj za nadaljnjo realno konvergenco. Najvišji delež BDP, namenjenega investicijam je imela Estonija, najnižjega pa Poljska.

Iz tabele 3 je tudi razvidno, da so največjo stopnjo brezposelnosti v letu 2004 zabeležili na Poljskem in Slovaškem, kjer se srečujejo z visoko dvomestno stopnjo brezposelnosti. Najnižjo stopnjo brezposelnosti so v tem letu imeli na Cipru. Dejstvo pa je, da brezposelnost še naprej ostaja ključni makroekonomski problem večine obravnavanih držav.

4.2.2.3. Proizvodna struktura

Za gospodarsko rast je pomembna tudi ustrezna proizvodna struktura oz. prestrukturiranje gospodarstva v smeri krepiteve visoko tehnoloških panog, kamor spada storitveni sektor in zmanjševanje gospodarskega pomena kmetijstva in industrije oz. selitev proizvodnje iz sektorjev z nižjo bruto dodano vrednostjo v sektorje, ki ustvarjajo višjo dodano vrednost.

Eden bistvenih znakov, da je gospodarstvo sposobno preusmeriti proizvodnjo v nove tehnologije, je močan storitveni sektor, ki bo v prihodnosti zagotavljal podporo vsem ostalim gospodarskim panogam.

Tabela 5: Bruto dodana vrednost (GVA) po posameznih dejavnostih v letu 2003

	Delež v kmetijskih dejavnostih (v % BDP)	Delež v nekmetijskih dejavnostih, razen storitvenih (v % BDP)	Delež v storitvenih dejavnostih (v % BDP)
Ciper	4.1	19.3	76.5
Češka	2.8	38.0	59.2
Litva	6.2	31.9	61.9
Latvija	4.3	22.8	72.9
Estonija	4.4	28.0	67.5
Malta	2.4	27.4	70.3
Madžarska	3.3	30.6	66.1
Poljska	3.0	30.6	66.3
Slovaška	3.9	32.0	64.0
Slovenija	2.6	35.9	61.6
EU-15	ni podatka	ni podatka	ni podatka
EU-25	2.1	26.8	71.1

Vir: Statistični portret Slovenije v EU, 2005.

Na podlagi podatkov v tabeli 5 lahko ugotovimo, da so imele obravnavane države v letu 2004 najvišji delež bruto dodane vrednosti v storitvah ter da se, z izjemo Cipra in Latvije, ki že prekašata povprečje EU, že približujejo evropskemu povprečju. Najnižji delež bruto dodane vrednosti so imele države v tem letu po pričakovanjih v kmetijstvu, čeprav v primerjavi z evropskim povprečjem ta delež ostaja še vedno relativno visok.

4.2.2.4. Produktivnost dela

Delovna produktivnost je pomemben dejavnik za gospodarsko rast posameznih držav, ker kaže, koliko prihodka dobimo na uro dela. Je tudi pomemben kazalec življenjskega standarda v državi. Več ur, kot ljudje delajo in večja kot je produktivnost, večji je prihodek na prebivalca in večja je možnost države za gospodarski razvoj. Rast produktivnosti dela pa naj bi v prihodnosti omogočala tudi večjo konkurenčnost obravnavanih držav (Kocbek, 2004, str. 19).

Tabela 6: Produktivnost dela v letu 2004 kot odstotek povprečja EU-25 (25 držav EU)

	Produktivnost dela (EU-25=100)
Ciper	72.1
Češka	63.6
Litva	49.8
Latvija	43.6
Estonija	50.1
Malta	84.3
Madžarska	69.5
Poljska	60.1
Slovaška	61.4
Slovenija	76.3
EU-15	106.4
EU-25	100.0

Vir: Eurostat, 2005.

Produktivnost dela (Tabela 6) je bila v izbranih državah v letu 2004 najvišja na Malti, ki sta ji sledili Slovenija in Ciper. Najnižjo produktivnost dela so v tem letu imele baltske države, kjer v Litvi in Latviji niso dosegali niti 50 % evropskega povprečja produktivnosti dela. V nasprotju s temi državami sta dve sredozemski državi in Slovenija presegli 70 % produktivnosti dela, ki ga dosega povprečje EU. Na splošno pa vseh deset držav dosega v povprečju 63 % produktivnosti dela evropskega povprečja. Precejšen del rasti produktivnosti dela v teh državah naj bi bil povezan predvsem z zmanjševanjem števila zaposlenih v okviru strukturnih reform.

Če te podatke povežemo s podatki o BDP p.c. lahko ugotovimo, da imajo države z največjo produktivnostjo dela res najvišje BDP p.c., saj so omenjene tri države v letu 2004 dosegle tudi najvišje življenjske standarde.

4.2.2.5. Človeški in tehnološki kapital

Poleg investicij v fizični kapital postajajo v EU v zadnjem času vse pomembnejši napori v smeri povečevanja neoprijemljivega kapitala, ki obsega človeški in tehnološki kapital.

Znanje tako danes predstavlja enega pomembnejših elementov tržnih gospodarstev, bolj izobražena delovna sila pa bo v prihodnosti ključnega pomena za vključevanje gospodarstev v mednarodne ekonomske tokove. Nenazadnje prav delovne sposobnosti ter kreativna uporaba znanja vplivata na povečevanje produktivnosti in s tem konkurenčne sposobnosti posameznega gospodarstva.

Razvitost gospodarstva je tesno povezana s tehnološkim razvojem, katerega pomemben pokazatelj so izdatki za raziskave in razvoj ter informacijsko-komunikacijske tehnologije, ki generirajo nove proizvode in storitve ter s tem preko za to namenjene infrastrukture

zagotavljajo bistvene temelje za razvoj informacijske družbe. Kazalci, ki odražajo informacijsko družbo so število uporabnikov interneta, mobilnih telefonov, uvajanje optičnih kablov itd.

Tabela 7: Število oseb med 20 in 29 letom z dokončano terciarno stopnjo izobrazbe v letu 2002, delež terciarno izobraženih strokovnjakov in tehnikov med 35 in 44 letom v letu 2003, izdatki za raziskave in razvoj v letu 2003 ter delež prebivalcev, ki redno uporabljajo internet v letu 2004

	Število oseb med 20 in 29 letom z dokončano terciarno stopnjo izobrazbe (na 000 ljudi)	Delež terciarno izobraženih strokovnjakov in tehnikov med 35 in 44 letom (v % delovne sile)	Izdatki za raziskave in razvoj (v % BDP)	Delež prebivalcev, ki redno uporabljajo internet (v %)
Ciper	30	18.1	0.33	28.0
Češka	26	11.3	1.35	20.0
Litva	63	12.9	0.68	26.0
Latvija	59	9.5	0.39	27.0
Estonija	41	14.4	0.77	45.0
Malta	35	7.2	ni podatka	ni podatka
Madžarska	39	12.9	0.97	21.0
Poljska	76	11.2	0.59	22.0
Slovaška	31	8.4	0.57	ni podatka
Slovenija	48	13.8	1.53	33.0
EU-15	47	15.8	2.0	42.0
EU-25	49	15.1	1.95	39.0

Vir: Eurostat, 2005.

Število oseb med 20 in 29 letom z dokončano visoko stopnjo izobrazbe (Tabela 7) je bilo v letu 2002 v primerjavi z ostalimi državami največje na Poljskem, kjer v povprečju na 1000 prebivalcev diplomira 76 oseb. Višje število diplomirancev na 1000 prebivalcev od povprečja EU so v tem letu imeli poleg Poljske še v Litvi in Latviji. Država z najmanjšim številom izbrane populacije, ki dokonča terciarno stopnjo izobrazbe je bila v letu 2002 izmed vseh obravnavanih držav Češka, za katero nista veliko zaostajali tudi Ciper in Slovaška. Razen prej omenjenih treh držav, ki presegajo evropsko povprečje tega kazalca, vse ostale države za tem povprečjem še vedno zaostajajo.

Najvišji delež terciarno izobraženih strokovnjakov in tehnikov med 35 in 44 letom (Tabela 7) je v letu 2003 v primerjavi z ostalimi državami dosegel Ciper, ki je tudi edini izmed vseh držav presegel evropsko povprečje. Sledijo mu Estonija, Slovenija, Litva in Madžarska. Najmanjši delež tega kazalca pa so v omenjenem letu glede na ostale

obravnane države zabeležili na Malti. Ta delež ni predstavljal niti polovice tistega deleža kot so ga v povprečju dosegle stare članice Unije.

Izdatki za raziskave in razvoj (Tabela 7 na str. 31) so se v vseh obravnavanih državah v letu 2003 gibali pod povprečjem, ki ga dosega EU oz. se je ta delež v skoraj vseh državah gibal pod 1 % BDP. Najvišji delež teh izdatkov so v tem letu imeli v Sloveniji in Češki, najnižjega pa sta dosegla Ciper in Latvija.

Delež prebivalcev, ki redno uporabljajo internet (Tabela 7 na str. 31) je bil v obravnavanih državah ter glede na razpoložljive podatke v letu 2004 največji v Estoniji (45 %), najmanjši pa na Češkem, Madžarskem in Poljskem, kjer internet v povprečju redno uporablja okrog 20 % prebivalstva. Relativno visok delež aktivnih uporabnikov interneta, ki pa je še vedno pod evropskim povprečjem so v tem letu zabeležili tudi v Sloveniji, medtem ko Estonija s svojimi uporabniki interneta to povprečje presega.

4.2.2.6. Zunanje ekonomski odnosi

Pomembna dejavnika realne konvergence sta tudi trgovinska menjava in kapitalski tokovi.

Mednarodna oz. zunanja trgovina omogoča izvoz in prodajo dobrin, ki presegajo domače potrebe, ter uvoz tistih dobrin, ki jih domače tržišče ne more proizvajati ali se jih ne splača proizvajati. Na račun mednarodne trgovine se znižujejo cene domačih proizvodov ter večja njihova raznovrstnost in kvaliteta, spodbuja mednarodna konkurenca, širi mednarodna delitev dela, omogoča veliko serijsko proizvodnjo itd. Mednarodna trgovina pa nenazadnje na podlagi primerjalnih in konkurenčnih prednosti omogoča specializacijo gospodarstev ter pospešuje rast narodnega dohodka in s tem življenjske ravni prebivalstva (Vršaj, 2002, str. 47).

Na vse zgoraj omenjene koristi od mednarodne menjave nedvomno pomembno vplivajo večja odprtost gospodarstva, predvsem pa velik obseg in podobna struktura menjave s tistimi državami, ki tvorijo neko skupno območje.

Neposredne tuje investicije so eden ključnih dejavnikov gospodarske rasti, saj so poleg zunanje trgovine eden najpomembnejših načinov prenosa tehnologije in znanja. Po eni strani vplivajo na rast proizvodnih kapacitet, po drugi strani pa višje investicije vplivajo na prejemke in večjo zaposlenost prebivalstva, s tem pa tudi na njihovo večjo potrošnjo.

Pri teh investicijah je pomembna tudi politika posamezne države glede njihovega dopuščanja, saj je produktivnost dela v veliki meri pospešena ravno s temi investicijami, kar spet ugodno vpliva na dvig dohodka na prebivalca (Vuk, 2003, str. 29).

Tabela 8: Uvoz in izvoz znotraj in zunaj EU v letu 2002 in bilanca tekočega računa v letu 2003

	UVOZ		IZVOZ		Bilanca TR (v % BDP)
	Znotraj EU (v %)	Zunaj EU (v %)	Znotraj EU (v %)	Zunaj EU (v %)	
Ciper	57.0	43.0	58.3	41.7	-3.5
Češka	70.0	30.0	39.3	60.7	-6.1
Litva	43.1	56.9	44.9	55.1	-6.9
Latvija	62.0	38.0	51.2	48.8	-8.2
Estonija	68.6	31.4	53.6	46.4	-13.2
Malta	46.6	53.4	67.2	32.8	-5.7
Madžarska	73.7	26.3	55.0	45.0	-9.0
Poljska	68.9	31.1	61.2	38.8	-2.0
Slovaška	60.8	39.2	51.8	48.2	-0.9
Slovenija	58.4	41.6	67.3	32.7	-0.4

Vir: Intra and Extra EU Trade, 2002; Eurostat, 2005.

Na podlagi podatkov o uvozu in izvozu za leto 2003, ki nam jih prikazuje tabela 8, lahko za vse obravnavne države z izjemo Litve, ki večinoma trguje z državami izven območja EU, ugotovimo, da največ menjave opravijo z državami EU.

Največji delež uvoza iz držav EU so v tem letu imele Madžarska, Češka in Poljska, najmanjši pa Litva. Največji izvoznici v države članice EU sta v tem letu bili Slovenija in Malta, najmanj pa je na to območje izvozila Češka. Ravno obratno stanje se pokaže v primeru uvoza in izvoza iz držav, ki niso članice EU.

Bilanca tekočega računa (Tabela 8) je bila v vseh obravnavanih državah v letu 2003 negativna, kar pomeni, da so države več uvažale kot pa izvažale. Največji primanjkljaj na tekočem računu, kar 13.2 %, je v tem letu zabeležila Estonija, najmanjši, niti 0.5 % pa Slovenija. V kar šestih od desetih držav je bil deficit tekočega računa v letu 2003 večji od 5 % oz. večji od nivoja, ki naj bi se smatral kot prag, ki že označuje zunanjo ranljivost gospodarstva (Milovanovic, 2002, str. 467).

Tabela 9: Prilivi in odlivi neposrednih tujih investicij v letu 2003

	Neposredne tuje investicije			
	Prilivi v državo (v mio USD)	Odlivi iz države (v mio USD)	Prilivi na prebivalca (v USD)	Odlivi na prebivalca (v USD)
Ciper	830	345	1136.4	472.3
Češka	2.583	232	252.9	22.7
Litva	179	73	51.9	21.8
Latvija	360	32	155.2	13.7
Estonija	891	148	659.5	109.5
Malta	380	24	950.2	60.0
Madžarska	2.470	1.581	244.1	156.2
Poljska	4.225	386	110.6	10.1
Slovaška	571	22	106.1	4.0
Slovenija	181	304	90.6	152.2

Vir: UNCTAD, 2005 in lastni izračuni.

Najbolj zanimiva država izmed izbranih držav za neposredne tuje naložbe (Tabela 9) v letu 2003 je bila Poljska, ki je pritegnila kar okrog štiri mia USD teh investicij. Sledili sta ji Češka in Madžarska, ki sta v tem letu prav tako dosegli visoke zneske. Najmanj atraktivna država za tovrstne naložbe v tem letu pa je bila Litva, ki ji je sledila Slovenija.

Pri prilivih neposrednih tujih investicijah na prebivalca se pokaže drugačna slika. Tako sta v letu 2003 največ prilivov teh investicij na prebivalca v primerjavi z ostalimi državami dosegli dve najmanjši državi tako po obsegu kot številu prebivalstva in sicer Ciper, ki mu je sledila Malta. Najmanj teh investicij na prebivalca pa je v tem letu imela Litva.

Največji odliv neposrednih tujih investicij (Tabela 9) izmed izbranih držav je bil v letu 2003 zabeležen pri Madžarski, ki je v tujino investirala preko ene mia USD, v primerjavi s Slovaško, ki je v tem letu investirala samo 22 mio. Nizke odlive iz države je bilo opaziti še pri Latviji in Malti.

Tudi pri odlivih neposrednih tujih investicijah na prebivalca v letu 2003 je v primerjavi z ostalimi državami Ciper na prvem mestu, sledi pa mu Madžarska. Najmanjši odliv teh investicij na prebivalca so v tem letu zabeležili pri Slovaški.

4.2.3. Rangiranje držav na podlagi izbranih kazalcev realne konvergence ter kazalcev za potencial realne konvergence

Rangiranje sem opravila z medsebojno primerjavo obravnavanih držav na podlagi dodelitve ustreznega mesta pri posameznem kazalcu realne konvergence in kazalcu za potencial realne konvergence. Višjo mesto oz. višja uvrstitev pomeni večjo konvergenco izbrane države. Za rangiranje sem uporabila naslednje kazalce realne konvergence; BDP na

prebivalca po kupni moči, bruto dodano vrednost v storitvah, produktivnost dela na zaposlenega, visoko stopnjo izobrazbe, delež prebivalcev, ki redno uporabljajo internet, izvoz znotraj EU in prilive neposrednih tujih investicij ter stopnjo gospodarske rasti, delež investicij v osnovna sredstva in stopnjo brezposelnosti kot kazalce, ki kažejo potencial realne konvergence.

Pri zgoraj naštetih kazalcih realne konvergence se je v primerjavi z ostalimi državami najbolje odrezal Ciper (glej Prilogo 2), ki sta mu sledili Malta in Slovenija. Tej skupini so se približevale Poljska, Estonija in Madžarska. Sedmo in osmo mesto sta zasedla Latvija in Slovaška. Najslabšo konvergenco v primerjavi z ostalimi državami sta po teh kazalcih izkazovali Češka ter Litva.

Ciper je v primerjavi z ostalimi državami dosegel prvo mesto (glej Prilogo 2) pri BDP p.c in bruto dodani vrednosti v storitvah, slabšo konvergenco pa je imel pri visoki stopnji izobrazbe. Malta je imela izmed vseh držav največjo produktivnost dela in drugi največji izvoz znotraj EU, slabše pa se je odrezala pri prilivih neposrednih tujih investicij. Slovenija je kot tretja po rangi pri kazalcih realne konvergence dosegla prvo mesto pri izvozu znotraj EU, med vsemi državami pa je dosegla tudi drugo mesto pri BDP p.c., produktivnosti dela in deležu prebivalstva, ki redno uporablja internet. V nasprotju s tem se je zelo slabo izkazala pri bruto dodani vrednosti v storitvah in prilivih tujih investicij.

Poljska je pred ostalimi državami prednjačila v visoki stopnji izobrazbe ter prilivih tujih investicij, slabšo konvergenco pa izkazovala pri BDP p.c. Estonija je imela v primerjavi z ostalimi državami največji delež prebivalcev, ki redno uporabljajo internet, slabše pa se je odrezala pri produktivnosti dela. Madžarska se je nekako še najbolje odrezala pri prilivih tujih investicij, kjer je v primerjavi z ostalimi državami zasedla tretje mesto (glej Prilogo 2), slabše pa se je izkazala pri deležu prebivalcev, ki redno uporabljajo internet.

Latvija je imela izmed vseh držav najnižji BDP p.c. in produktivnost dela, boljše konvergenco pa je pokazala pri bruto dodani vrednosti v storitvah, kjer se je v primerjavi z ostalimi državami znašla na drugem mestu. Slovaška se je pri vseh teh izbranih kazalcih realne konvergence znašla od petega mesta navzdol in je tako zasedla šesto mesto med temi državami pri BDP p.c., produktivnosti dela ter prilivih tujih investicij. Slabšo konvergenco je dosegla tudi pri visoki stopnji izobrazbe.

Češka je dosegla drugo mesto izmed vseh držav pri prilivih tujih investicij, najslabšo konvergenco pa je dosegla kar pri treh kazalcih in sicer bruto dodani vrednosti v storitvah, visoki stopnji izobrazbe ter izvozu znotraj EU. Litva kot država z najslabšo realno konvergenco glede na izbrane kazalce se je znašla na drugem mestu (glej Prilogo 2) v primerjavi z ostalimi državami po visoki stopnji izobrazbe, medtem ko je pri prilivih tujih investicij zasedla zadnje mesto.

Po kazalcih za potencial realne konvergence je najboljšo zmogljivost za pospeševanje gospodarstva dosegla Estonija, ki sta ji sledili Latvija in Slovenija. Najslabše sta se pri teh kazalcih izkazali Malta in Poljska.

Estonija je v primerjavi z ostalimi državami dosegla največji delež investicij v osnovna sredstva, Latvija pa največjo gospodarsko rast. Najnižjo stopnjo brezposelnosti je dosegel Ciper, ki se je po teh kazalcih znašel na šestem mestu.

Na podlagi vseh obravnavanih kazalcev realne konvergence (glej Tabele 3-9) lahko ugotovimo, da je zlasti pred nekaterimi novimi članicami EU še dolga pot, da bodo dosegle gospodarsko razvitejše države omenjene integracije. Druge se tej razvitosti vedno bolj približujejo, nekatere države pa v določenih kazalcih realne konvergence že presegajo evropsko povprečje. Vendar se je pri procesu realne konvergence potrebno zavedati, da je ta koncept izrazito dolgoročne narave, kar že samo po sebi pove, da bodo obravnavane države potrebovale precej časa za izenačitev razlik v razvitosti.

Za doseganje trajne gospodarske rasti, ki je pogoj za realno konvergiranje h gospodarsko razvitejšim državam bodo obravnavane države v prihodnosti morale izpeljati še kar nekaj ukrepov, kjer mislimo predvsem na večjo liberalizacijo gospodarstva in povečanje mednarodnih trgovinskih tokov, uskladitev strukturne skladnosti poslovnih ciklov z večjim poudarkom na vlogi fiskalne politike in nadaljevanje tržnih reform, s pomočjo katerih se bo zagotavljalo delovanje trga in njegovih institucij (Jazbec, 2004, str. 128).

4.2.4. Rangiranje držav na podlagi kazalcev nominalne in realne konvergence ter kazalcev za potencial realne konvergence

Če združimo izpolnjevanje kazalcev nominalne in realne konvergence ter kazalcev za potencial realne konvergence lahko ugotovimo, da je po skupnih kazalcih največjo konvergenco v letu 2004 (glej Prilogo 3) dosegla Estonija, ki ji je sledila Slovenija, tretjo mesto pa sta si delila Ciper in Latvija. Na četrtem mestu po rangu navzdol sta se znašli Češka in Litva, peto je dosegla Malta, šesto Madžarska, sedma po vrsti je bila Poljska, najslabšo konvergenco glede izpolnjevanja skupnih kazalcev pa je v tem letu dosegla Slovaška.

Vedeti moramo, da je izpolnjevanje nominalnih in realnih kazalcev med sabo tesno povezano, zato je za države najboljše da v čim večji meri izpolnjujejo obe vrsti konvergence. Strukturne reforme, ki so del realne konvergence in na eni strani odpravljajo ovire na ponudbeni strani gospodarstva, izboljšujejo razmere za gospodarsko rast ter so običajno neke vrste spodbuda za oblikovanje okolja nizke inflacije in obrestnih mer. Na drugi strani pa nominalna konvergenca z zaježitvijo inflacijskih pričakovanj in zagotavljanjem stabilnejšega makroekonomskega okolja na daljši rok pozitivno vpliva na

odločitve ekonomskih subjektov in tako podpira doseganje realne konvergence (Delakorda, 2003, str. 39).

Poleg samega izpolnjevanja omenjenih kriterijev pa je potrebno upoštevati tudi pomen vzdržnega in zdravega doseganja postavljenih kriterijev, brez ustvarjanja nekih dodatnih makroekonomskih neravnovesij.

4.3. DRUGI IZZIVI, KI JIH PRINAŠA ČLANSTVO V EU

Samo članstvo v EU pa novim državam prinaša še vrsto nadaljnjih izzivov. S širitvijo je prišlo do prostega pretoka blaga, ljudi, kapitala in svobode ustanavljanja podjetij. S približno 450 milijoni prebivalcev postaja EU po bruto domačem proizvodu najbogatejše skupno tržišče, do katerega so dobile dostop tudi nove države EU. Obenem ta trg tudi same povečujejo in ga pomagajo razvijati, zato bo enakopravna prisotnost na velikem evropskem trgu eden izmed večjih izzivov, ki čaka omenjene države.

Eden izmed izzivov, s katerimi se bodo v prihodnosti soočale tako stare kot nove članice EU, se bo pojavil, ko bo treba delovati na podlagi medsebojnega zaupanja in spoštovanja ter usklajevanja interesov, kjer bodo države za uresničevanje skupnih ciljev morale sodelovati kot enakopravne partnerice ne glede na velikost države ali število prebivalcev (Estonija o širitvi EU, 2004).

Izziv za nove članice bo vključitev v schengenski sistem. Precej pozornosti bo treba nameniti tudi izboljšanju konkurenčnosti in razvoju infrastrukture.

Nove članice se bodo v prihodnosti še posebej trudile, da bi obdržale svojo suverenost, predvsem pa nacionalno identiteto in ohranile svoj jezik in kulturo.

Novinke se bodo nenazadnje v prihodnosti vseskozi soočale z vrsto koristi in priložnosti, obenem pa se bodo pojavila tudi tveganja in stroški. Kako čim bolje izkoristiti dobre stvari oz. prednosti in v kar se da največji meri zaježiti slabosti oz. stroške, bo v prihodnosti svojevrsten izziv za vsako pristopnico posebej.

4.4. KORISTI, KI JIH PRINAŠA VSTOP V EU

S članstvom v EU se novim članicam odpirajo novi horizonti delovanja, ugodnosti in možnosti. Koristi, ki jih bodo deležne nove članice EU, lahko na splošno razdelimo v politične, gospodarske in kulturne. Seveda bodo države potrebovale kar nekaj časa, da bodo izkoristile vse prednosti članstva, po drugi strani pa s priključitvijo ne gre pričakovati nenadnih, pač pa postopne spremembe.

Politične prednosti se bodo odražale v povečani varnosti in stabilnosti države, okrepljenem položaju države v mednarodni skupnosti ter možnosti soodločanja v različnih evropskih

politikah. Članstvo v EU bo državam utrdilo položaje samostojnih in bolj prepoznavnih držav. Seveda pa bodo nove članice sodelovale tudi pri oblikovanju prihodnje podobe Evrope (Slovenija-članica Evropske unije, 2003).

Gledano z gospodarskega vidika bodo učinki vstopa v EU makroekonomska stabilnost in nižja stopnja inflacije, predvidljivo in stabilno gospodarsko okolje, pospeševanje naložb, ugodnejši dostop do kapitala ter zmanjšanje investicijskih tveganj. Pospešili se bodo procesi prestrukturiranja in posodobitve podjetij, izboljšala se bo možnost dostopa do novih tehnologij in znanj, poenostavilo se bo poslovanje podjetij na večjem notranjem trgu, kar bo pripomoglo k povečani učinkovitosti poslovanja, nenazadnje bo prišlo tudi do krepitve trgovinskih tokov. Potrošniki bodo imeli na razpolago večjo ponudbo proizvodov za nižjo ceno. Skupni trg omogoča tudi večjo mobilnost delovne sile in ustvarjanje novih delovnih mest.

Kulturne spremembe pa bo moč zaznati v sami kulturni obogatitvi v smislu stika več kultur, jezikov in narodov, večji prepoznavnosti novih držav, v večjih možnostih izobraževanja, usposabljanja in zaposlovanja na celotnem območju EU. Povečala se bo tudi možnost sodelovanja v raziskovalnih, izobraževalnih, kulturnih in drugih programih EU.

Nove članice bodo imele koristi tudi od finančne pomoči EU, ki jim bo pomagala, da bodo lahko dohitele ostalih 15 članic EU.

Čez nekaj let se bodo nove članice vključile v schengenski sistem in EMU ter uvedle skupno denarno valuto – evro. Prednosti članstva v EMU in uvedbe evra bodo med drugim znižanje realnih obrestnih mer, zmanjšanje transakcijskih stroškov in povečanje zunanjetrgovinske menjave (Csajbok, Csermely, 2002, str. 6)

Evro namreč odpravlja tečajna tveganja med državami, ki ga sprejmejo, in tako znižuje obrestne mere ter državam omogoča, da izkoristijo prednosti stabilnih cen. Na potovanjih ljudem ni potrebno več menjavati denarja, zaradi česar odpade tudi plačevanje transakcijskih stroškov. Zunanja trgovina pa se poveča zaradi odprave spremenljivosti deviznih tečajev in zaradi znižanja transakcijskih stroškov (Csajbok, Csermely, 2002, str. 6).

Skupna valuta utira pot tudi globokemu, likvidnemu in integriranemu trgu kapitala. S povečanjem evro območja se stopnjujejo nekatere ekonomske prednosti monetarne unije, kot je odprava tečajnih negotovosti. (Kakšne prednosti prinaša širitev evro območja?, 2005).

Enotna valuta bo podjetjem držav članic EMU omogočala, da se bodo lažje selila iz enega na drug trg območja evra. Z objavo cen v eni valuti in s transparentnostjo cen pa se bo povečevala konkurenčnost na notranjem trgu (Brataševac, 2000, str. 40).

Glede na to, da nove članice zaostajajo v gospodarski razvitosti za starimi članicami, naj bi skladno z napovedmi neoklasičnega modela gospodarske rasti te države v prihodnosti doživljale hitrejšo gospodarsko rast in na ta način zmanjševale svoj zaostanek. Te napovedi se po analizah že uresničujejo, saj nove članice res rastejo mnogo hitreje od povprečja EU.

4.5. SLABOSTI, KI JIH PRINAŠA VSTOP V EU

Članstvo v EU prinaša tudi določena tveganja, stroške oz. slabosti. Nekatere so že vidne, druge se bodo po predvidevanjih strokovnjakov pokazale sčasoma, v prihajajočih letih.

Vsaka izmed desetih držav se je in se bo soočila z vrsto stroškov, ki jih delimo na posredne in neposredne stroške vključitve. V prvo skupino spadajo oportunitetni stroški oz. stroški izgubljenih poslovnih priložnosti novih držav zaradi vključitve v EU (Slovenija v EU, 2003, str. 30).

Med neposredne stroške vključitve pa štejemo stroške prilagajanja strukturi EU, ki jih lahko imenujemo tudi predvključitveni stroški, in stroške delovanja EU, pri čemer gre za prispevke članic v skupni proračun EU (Slovenija v EU, 2003, str. 29).

Med tveganja, ki jih bo povzročil sam vstop v EU lahko uvrstimo spremenjeno zunanjetrgovinsko ureditev na tretjih trgih, izpad davčnega donosa, pospešeno povečanje relativnih cen in ekspanzijo tokov posojilnih skladov. Zato lahko države v prihodnosti pričakujejo primanjkljaj, inflacijo in višji dolg (Mirkovič, Pavlin, 2004, str. 12).

Večina zahodnih analitikov je celo prepričanih, da nove države po vstopu v EU čaka močno povečanje proračunskega primanjkljaja, ki bo posledica izgube carinskih dohodkov, finančnih obremenitev, plačevanja prispevkov EU, dodatnih kmetijskih subvencij in nenazadnje tudi sofinanciranja projektov (Urbanija, 2004, str. 30).

Deset držav pristopnic naj bi po vstopu imelo tudi precej omejene možnosti za pospešitev gospodarske rasti in hitrejšo premagovanje finančno-političnih težav, kar naj bi se odražalo predvsem v tujih neposrednih investicijah. Te so bile v zadnjih letih precejšnja razvojna spodbuda, sedaj pa bodo zaradi selitve delovno intenzivnih panog še dlje na vzhod in pomanjkanja privatizacijskih možnosti izgubile svojo moč (Urbanija, 2004, str. 30).

S širitvijo se bo povečal skupni notranji trg, posledica tega pa bo povečanje ponudbe in s tem konkurence. Ponudba blaga in storitev iz starih držav članic je bolj konkurenčna, zato bo sama širitev bolj koristila njim kot državam pristopnicam, ki se bodo morale glede na razmere ustrezno prilagoditi novemu trgu. To pa utegne omenjenim državam prinesiti

precejšnje plačilno-bilančne težave, ki jih bodo morale reševati na različne načine, bodisi z zadolževanjem v tujini ali čim podobnim (Urbanija, 2004, str. 30).

Prav tako pri novih državah ni mogoče pričakovati hitrega zmanjšanja brezposelnosti. Med drugim je na trgu dela moč zaznati delovanje tako imenovanega »dvojnega trdega dela«, kar pomeni, da je dobro izobražena delovna sila redka, zlahka dobi delo in je dobro plačana, med ostalimi pa vlada dolgotrajna brezposelnost in se širi revščina. Zahodni analitiki napovedujejo, da se bo ta razlika po 1. maju 2004 samo še povečala (Urbanija, 2004, str. 30).

Slabosti pa se lahko pojavijo tudi pri dohitevanju gospodarsko razvitejših držav. Ena izmed njih je relativno nizek obseg domačih prihrankov v obravnavanih državah, ki je posledica slabše razvitega finančnega sektorja. Višja gospodarska rast na račun višje stopnje investiranja je tako možna le s pomočjo uvoza tujih prihrankov oz. financiranja primanjkljaja na tekočem računu plačilne bilance. Slednji so bili v preteklosti s strani teh držav večinoma financirani s pomočjo tujih neposrednih investicij, v prihodnosti pa bo za zagotovitev zadostnega obsega domačih in tujih prihrankov poglobitnega pomena predvsem ustrezen razvoj finančnega sektorja (Cajner, 2003, str. 34).

Druga slabost pri zmanjševanju razlik v razvitosti pa je povezana z Balassa-Samuelsonovim učinkom. Zaradi tega učinka lahko višja gospodarska rast preko konvergence relativnih cen vodi k višji inflaciji v obravnavanih državah (Cajner, 2003, str. 35).

Ekonomska integracija lahko, kot je bilo ugotovljeno v teoriji konvergence, vodi tudi do divergence ali do polarizacije dohodka na prebivalca (Vuk, 2003, str. 26).

Slabosti oz. stroške vključitve držav v EMU lahko povežemo z izgubo monetarne suverenosti, izgubo možnosti vodenja lastne monetarne politike ter izgubo vodenja lastne deviznotečajne politike. Navsezadnje je lahko slabost tudi izguba nacionalne valute.

Nekateri vidijo slabost tudi v tem, da države vsaka zase ne bi izkoristile vseh možnosti in uveljavile svojih interesov. Spet drugi, da bi države oziroma njihovi predstavniki molčali takrat, ko bi se od njih pričakovalo jasno stališče, predlog ali idejo. V EU je pomemben vsak glas, zato bi bilo škoda, da ne bi spregovorili.

Dejstvo je, da bodo države v prihodnosti izgubile suverenost na določenih področjih ter da se bo veliko odločitev sedaj sprejemalo v Bruslju. Nekateri se zato bojijo izgube nacionalne identitete, jezika in kulture. Spet drugi so mnenja, da bodo državljani novih članic kaj hitro spoznali, da jim vstop v EU na začetku ne bo prinesel nobenega materialnega izboljšanja in da se bo vse skupaj samo še poslabšalo (Urbanija, 2004, str. 30).

4.5.1. Koristi bodo prevladale nad slabostmi

Številne ekonomske analize so pokazale, da bodo koristi od širitve prevladale nad njenimi stroški oz. slabostmi. Čeprav bodo koristi relativno večje za pristopnice, ker so te začele z nižjega ekonomskega položaja v primerjavi z dosedanjimi članicami EU, bosta pridobili obe strani. Nove članice, ki so bile že izpostavljene izzivom globalizacije bodo slednjo pomagale obvladovati tudi Uniji (Economic Analyses, 2004).

Strokovnjaki so mnenja, da bodo koristi večje od slabosti oz. stroškov, kar se je pokazalo že pri dosedanjih članicah EU. Omenjene države so s članstvom v politično stabilnem in gospodarsko konkurenčnem prostoru doživele velik gospodarski zagon (primer Irske) (Slovenija-članica Evropske unije, 2003).

Na podlagi študije, ki jo je Center za raziskavo ekonomskih politik opravil že leta 1997 je bilo ugotovljeno, da naj bi vstop srednje in vzhodnoevropskih držav prinesel ekonomske koristi v višini 10 bilijonov evrov za stare članice in 23 bilijonov evrov za nove članice Unije (Economic Analyses, 2004).

Zadnje analize akademskih krogov potrjujejo potencialno velike poslovne in gospodarske koristi v primeru vstopa novih članic v EU. Nedavne študije Evropske komisije pa ocenjujejo, da se bo rast bruto domačega proizvoda zaradi same širitve Unije povečala tako v starih kot novih članicah. Novim naj bi se po ocenah rast bruto domačega proizvoda izboljšala za 1,3 do 2,1 odstotka letno, stare pa naj bi pridobile 0,7 odstotne točke letno (Economic Analyses, 2004).

Glede na rezultate analiz prvega leta razširjene Unije lahko rečemo, da so nove članice svoj status zelo dobro izkoristile. Gospodarska rast desetih obravnavanih držav se je v povprečju povečala s 3,7 % v letu 2003 na 5 % leta 2004. Svetovna banka pa za to leto že napoveduje 4 % rast, kar je več kot dvakrat več v primerjavi s starimi članicami (Enlargement one year on, 2005).

Prav tako se je po širitvi za 20 % povečal izvoz novih članic in namesto, da bi bile vzhodno in srednje evropske države preplavljene z zahodnimi izdelki po ukinitvi trgovinskih ovir, se je zgodilo ravno obratno. Omenjene države so komaj zadostile povpraševanju zahodnih kupcev po njihovih proizvodih.

Na svoj račun so prišli tudi kmetje, saj so se jim dohodki zaradi članstva v EU povečali za 50 %, na Poljskem pa je kar 1.4 mio kmetov uspešno zaprosilo za evropsko pomoč (Prvo leto po širitvi uspešno za nove države članice, 2005).

Izredno so se v obravnavanih državah v zadnjem letu povečala tudi tuja vlaganja, kjer med večjimi investitorji najdemo vse več podjetij iz starih članic Unije. Avstrija je tako največji tuji investitor v Sloveniji in tretji največji na Madžarskem, Slovaškem in Češkem. Poljska

je npr. v letu 2004 dobila 7 mia dolarjev, za letos pa njena vlada napoveduje kar 10 mia dolarjev tujih vlaganj (Enlargement one year on, 2005).

Po rezultatih analiz naj bi največje koristi od članstva v EU imeli mladi, ki prebivajo v velikih mestih, največjo izgubo pa starejši in prebivalci manjših, manj razvitih mest (Prvo leto po širitvi uspešno za nove države članice, 2005).

5. PRIHODNOST EVROPE

5.1. NOVE ŠIRITVE EU

Skupni cilj EU je preobraziti Evropo v celino demokracije, svobode, miru in blaginje, kar bo dosegla z nadaljnjim širjenjem. V prihajajočih letih se ji bodo pridruževale nove države, ki bodo pomagale oblikovati še večjo in še stabilnejšo Evropo.

Trenutno so kandidatke štiri države: Bolgarija, Romunija, Turčija in Hrvaška.

EU je z Bolgarijo in Romunijo, ki naj bi bili strateško pomembni za EU in za politično ter gospodarsko stabilnost na Balkanu (Solana, 2004, str. 5), že podpisala pristopni pogodbi, na podlagi katerih bosta omenjeni državi postali polnopravni članici Unije s 1. januarjem leta 2007, vkolikor bosta izpolnili načrtovane reforme. Takrat se bo prebivalstvo Unije povečalo za 30 mio, nove razsežnosti pa bo dobila tudi zunanja meja EU, ki se bo s to širitvijo pomaknila na mejo z Moldavijo in Črnim morjem (Bolgarija in Romunija bosta danes podpisali pristopno pogodbo, 2005).

Konec leta 2004 se je Unija odločila, da bo začela pogajanja tudi s Turčijo, ki je najstarejša kandidatka. Obenem gre za državo, ki je po mnenju mnogih tudi precej sporna. Če bo država nekoč res postala članica evropske družine, bo namreč prva islamska država v Uniji, kar naj bi še povečalo strah pred islamom med številnimi evropskimi državljani. Po oceni nemškega zunanjega ministra Joschke Fischerja bi se Turčija Uniji lahko pridružila, vendar šele čez deset ali petnajst let (Turčija morda v EU čez deset ali petnajst let, 2004).

Težnje po vstopu v EU ima tudi Hrvaška, vendar Unija z njo do konca julija leta 2005 še ne bo začela pogajanj, zaradi nepopolnega sodelovanja s haaškim Mednarodnim sodiščem za vojne zločine na območju nekdanje Jugoslavije. Evropska komisija je namreč sporočila, da Hrvaška potrebuje več časa, da bo zagotovila popolno delovanje demokratičnih mehanizmov (Hrvaška potrebuje več časa, pravi EU, 2005).

V prihodnosti želi EU odpreti vrata še drugim balkanskim državam, kot so Bosna in Hercegovina, Srbija in Črna gora ter Albanija.

»Evropske meje so jasne, pravi Prodi, vendar pa bi morali po njegovem mnenju kot zadnji korak ponuditi nekakšno partnerstvo še vsem sosednjim državam, od Rusije do Maroka« (Fajon, 2004, str. 20).

Po drugi strani pa se strokovnjaki sprašujejo, kje so pravzaprav meje EU oziroma do kam se Evropa lahko še širi. Z morebitnim vstopom Turčije v Unijo bo le ta mejila že na Bližnji Vzhod, kar nekateri vidijo kot bojazen.

Romano Prodi je v nekem intervjuju tudi izjavil, da se tako obsežna širitev, kot se je zgodila spomladi leta 2004 ne bo nikoli več ponovila. Njegovo mnenje je, da bo EU kmalu polna in da države, kot sta Ukrajina in Belorusija, nimajo za vstop nobene možnosti (Vidmajer, 2004, str. 4).

5.2. VIDIKI DELOVANJA NOVE, RAZŠIRJENE EU

Svet se hitro in korenito spreminja ter prinaša spremembe na različnih področjih, ki jih narekujeta globalizacija in na znanju zasnovano gospodarstvo. Del takšnega, spreminjajočega se sveta je tudi nova, razširjena EU, ki bo morala znotraj vsega tega najti nov način delovanja oziroma novo obliko stabilnosti.

V novi razširjeni EU bo pomembno, da kratkoročni nacionalni interesi ne bodo preusmerili pozornosti stran od dolgoročnih prioritete Unije kot celote (Fontaine, 2004, str. 55).

Zagotoviti bo potrebno, da se bo spoštovala pluralnost Evrope oz. raznolikost med posameznimi narodi (Fontaine, 2004, str. 55).

Reforme bodo morale biti usmerjene tudi na proces odločanja. Delovati bo moral politični in pravni sistem, ki bo temeljil na glasovanju z večino, skupaj z vgrajenim mehanizmom medsebojnega nadzora (Fontaine, 2004, str. 55).

Večji poudarek bo potrebno v prihodnosti nameniti tudi samim institucijam Evropske unije. Te se bodo morale v prihodnosti zaradi vedno večjega obsega nalog, ki bo posledica rastoče Unije, ustrezno prilagoditi, da bo institucionalni sistem EU še naprej deloval učinkovito. Tu se v zadnjem času že pojavljajo prvi problemi, saj sta dve članici EU, Francija in Nizozemska nedavno zavrnila novo ustavo EU, kar že poraja določene dvome o optimalnem delovanju razširjen Unije.

Prav tako je Evropa tudi del industrializiranega sveta, katerega življenje iz dneva v dan bolj spreminja tehnološka revolucija. S tem se ustvarjajo novi izzivi, s katerimi se srečujejo države in ki nemalokrat celo presegajo državne meje. Tako se posamezne države ne morejo učinkovito spopadati z vprašanji, kot so trajnostni razvoj, demografski trendi in potreba po socialni solidarnosti. Nekatere politike ne morejo zagotoviti ekonomske rasti itd. Vse to bo v prihodnosti zahtevalo skupen nastop oziroma skupne preventivne ukrepe, ki bodo

zaščitili »skupno dobro evropskih držav« in ga ohranili za prihodnje generacije (Fontaine, 2004, str. 55).

Na Evropo vplivajo tudi prevrati na drugih kontinentih, bodisi v Afriki, Aziji, Latinski Ameriki in drugod. Evropa se mora zato najprej usmeriti v lasten razvoj, se okrepiti, hkrati pa mora aktivno sodelovati tudi pri globalizaciji, ki postavlja meje novega sveta (Fontaine, 2004, str. 55).

Dejstvo pa je, da je pred EU še dolga pot, preden bo lahko na svetovnem prizorišču nastopila enotno in verodostojno.

6. SKLEP

Deset držav srednje in vzhodne Evrope je leta 2004 vstopilo v EU in se tako uspešno soočilo z izzivom, ki je te države že na začetku poti spodbudil, da so se z maksimalno energijo, ki je vredna vsega občudovanja, lotile korenitih in temeljitih reform na vseh ravneh. To je države na koncu pripeljalo do stabilnih demokracij s popolnoma delujočim tržnim gospodarstvom.

Članstvo v EU namreč zahteva prilagoditev pristopnih članic EU na gospodarskem, političnem in pravnem področju. Kljub temu pot do članstva ni bila lahka, saj je bilo težko zadostiti vsem zahtevam članstva v EU. Na njej so se morale države marsičemu odreči, marsikaj preoblikovati in velikokrat dobro pretehtati svoje odločitve.

Prav tako se je s tem izzivom vsaka država soočila na svoj način, kjer so bile ene v svojih prizadevanjih uspešnejše, druge manj ali sploh ne, kar se je pozneje izkazalo tudi pri njihovi pripravljenosti. Dejstvo pa je, da je vsaka država samosvoja, s svojim načinom delovanja, čemur ustreza tudi različna pripravljenost na določenih področjih.

Najbolj problematičen vstop s političnega vidika je pred vstopom v EU imel Ciper, vendar je grški del Cipra pozneje vseeno postal članica EU. Po gospodarskih kriterijih naj bi bile po analizah v boljšem položaju v primerjavi z ostalimi državami samo Slovenija, Malta in Ciper, ki se po blaginji lahko enačijo že z najmanj razvitimi starimi članicami EU. Največ težav na področju evropskega pravnega reda pa so imele Poljska, Latvija in Malta.

Vstop v EU pa s sabo posledično prinaša nove izzive. Tako bosta prioriteta cilja novih članic EU v prihodnosti vstop v EMU in dohitevanje gospodarsko razvitejših držav. Glede na to, da te članice v primerjavi s starimi precej zaostajajo v gospodarski razvitosti in mnogih drugih ekonomskih kazalcih, bo v prihodnosti ključnega pomena za normalno in uspešno delovanje ter obstoj razširjene integracije predvsem prisotnost procesov

ekonomske konvergenca, kar pomeni zблиževanje ekonomskih spremenljivk med skupinami držav ali regij.

Maastrichtske oz. konvergenčne kriterije, ki so pogoj za vstop v EMU je v letu 2004 izmed vseh obravnavanih držav izpolnjevala še samo Litva, najslabše pri izpolnjevanju teh kriterijev pa sta se odrezali Madžarska in Poljska, ki sta v tem letu izpolnjevali le enega od petih konvergenčnih kriterijev. Drugačna slika v primerjavi z izpolnjevanjem kriterijev se pokaže pri doseganju nominalne konvergenca na podlagi štirih kazalcev, kjer se je na prvem mestu znašla Estonija, ki ji sledita Litva in Slovenija. Najslabšo konvergenca na tem področju sta dosegli Malta in Madžarska.

Pri doseganju realne konvergenca oz. približevanju gospodarsko razvitejšim državam se je na podlagi izbranih kazalcev realne konvergenca v primerjavi z ostalo deseterico držav najbolje odrezal Ciper, ki sta mu sledili Malta in Slovenija, najslabšo konvergenca na tem področju pa je dosegla Litva. Najboljšo zmogljivost gospodarstva za hitrejšo pospeševanje rasti realne konvergenca je v primerjavi z ostalimi državami pokazala Estonija, ki sta ji sledili Latvija in Slovenija, najslabše pa se je pri kazalcih za potencial realne konvergenca odrezala Poljska, za katero pa dosti ne zaostaja tudi Malta.

Pri skupni konvergenca, torej doseganju nominalne in realne konvergenca ter potenciala realne konvergenca, sta bili v primerjavi z ostalimi državami v najboljšem položaju Estonija in Slovenija, za njima sta se uvrstila Ciper in Latvija. Poljska in Slovaška sta v nasprotju z njimi dosegli najnižji skupni mesti.

Na podlagi kazalcev nominalne in realne konvergenca ter kazalcev za potencial realne konvergenca lahko za obravnavane države ugotovimo, da je zlasti pred nekaterimi še dolga pot, da se bodo uspešno soočile s prej omenjenima izzivoma. Druge države te kazalce v večji meri že izpolnjujejo oz. se jim vztrajno približujejo, tretja skupina držav pa pri večini teh kazalcev že prednjači v primerjavi z evropskim povprečjem oz. dohiteva že najmanj razvite stare članice EU.

V povezavi z vsemi temi izzivi bodo države deležne tudi številnih prednosti, žal pa se bodo sčasoma začele kazati tudi slabosti. Prednosti naj bi se kazale predvsem v večjem trgu, povečani varnosti in stabilnosti države, nižji inflaciji, pospeševanju neposrednih tujih naložb, boljšem dostopu do novih tehnologij in znanj, finančni pomoči s strani EU, uvedbi evra, hitrejši gospodarski rasti itd. Slabosti pa naj bi bile stroški, izpad davčnega donosa, povečanje proračunskega primanjkljaja, višja inflacija, povečanje ponudbe in s tem konkurence, možnost divergenca, odsotnost določenih mehanizmov prilagajanja, izguba suverenosti itd.

Poudariti pa je potrebno, da naj bi po številnih analizah koristi prevladale nad slabostmi, kar že potrjujejo nekatere analize prvega leta po širitvi EU.

Države torej v prihodnosti čaka še veliko dela, kar pa so se verjetno zavedale že z vstopom v EU. Rezultat tega bodo številne koristi, ki jih bodo deležne tako same, predvsem pa njihovi prebivalci. In prav zaradi tega se je splačalo vstopiti v »klub elitnih«, kot nekateri radi poimenujejo EU.

Dejstvo pa je, da nihče ne more z gotovostjo trditi, kaj čaka države v prihodnosti in kakšna bo usoda nove, velike Evrope. Vse so samo predvidevanja, ki se bodo uresničila ali pa tudi ne.

LITERATURA

1. Balcerowicz Leszek: Kako lahko nove članice dohitijo stare?. Delo, Ljubljana, 2004, 103, str. 5.
2. Bank Austria Creditanstalt, Reuvid Jonathan: The Czech Republic: The Road to EU Membership. Ollington Chris, Reuvid Jonathan, ed., A business guide to EU enlargement. London : Kogan page and contributors, 2004, str. 51-54.
3. Brataševc Miranda: Evro in slovenska podjetja. Ljubljana : Open Society Institute-Slovenia, 2000. 87 str.
4. Bo EU mejila z Irakom?. EU novice, Ljubljana, 2004, 70, str. 7.
5. Busuttil Simon: Malta: The Road to EU Membership. Ollington Chris, Reuvid Jonathan, ed., A business guide to EU enlargement. London : Kogan page and contributors, 2004, str. 185-192.
6. Cajner Tomaž: Realna konvergenca v procesu približevanja EU. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003, 39 str.
7. Csajbok Attila, Csermely Agnes: Adopting the Euro in Hungary: Expected Costs, Benefits and Timing. National Bank of Hungary Occasional Papers, 24. National Bank of Hungary, 2002. 203 str.
8. Delakorda Aleš: Izpolnjevanje ekonomskih kriterijev članstva Slovenije v EU in EMU. Prikazi in analize, Ljubljana, 11(2003), 1, str. 37-61.
9. Douglas Clark: Estonia: The Road to EU Membership. Ollington Chris, Reuvid Jonathan, ed., A business guide to EU enlargement. London : Kogan page and contributors, 2004, str. 77-84.
10. Estonija o širitvi EU.
[URL:<http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=79655>], 25.11.2004.
11. Fajon Tanja: V kakšno Evropo vstopa Slovenija?. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 2004, 17, str. 20.
12. Fajtmann Michele, Wieszcak Joanna: Poand. Bryson Anke, ed., Enlargement of the European union. Frankfurt : F. A. Z. Institute, 2000, str. 23-28.

13. Fontaine Pascal: Europe in 12 lessons. Luxemburg : Office for Official Publications of the European Communities, 2004. 62 str.
14. Gray Ben: Slovakia. Bryson Anke, ed., Enlargement of the European union. Frankfurt : F. A. Z. Institute, 2000, str. 49-51.
15. Gustafsson Leif, Klavins Filip: Latvia. Bryson Anke, ed., Enlargement of the European union. Frankfurt : F. A. Z. Institute, 2000, str. 59-65.
16. Jazbec Boštjan: Nominalna in realna konvergenca. Bančni vestnik, Ljubljana, 2004, 5, str. 127-131.
17. Jeras Roman: Konvergenca med EU in državami kandidatkami za vstop v EU: Vpliv trgovine. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003. 90 str.
18. Kajtar et al.: Hungary. Bryson Anke, ed., Enlargement of the European union. Frankfurt : F. A. Z. Institute, 2000, str. 33-37.
19. Ker-Lindsay James: Cyprus: The Road to EU Membership. Ollington Chris, Reuvid Jonathan, ed., A business guide to EU enlargement. London : Kogan page and contributors, 2004, str. 23-27.
20. Kocbek Darja: Produktivnost EU se bo povečala. Delo, Ljubljana, 2004, 105, str. 19.
21. Kodelja Nina: Slovenija v pogajalskem procesu. Rupel Dimitrij et. al., ed., Vzpon med evropske zvezde: Slovenska pot v Evropsko unijo. Ljubljana : Ministrstvo za zunanje zadeve, 2004, str. 62-67.
22. Kogoj Vitko: Otok med Evropo in Bližnjim vzhodom – Ciper. Mali vodnik po EU (Priloga Primorskih novic ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo), Koper, 26.4.2004, str. 25.
23. Kogoj Vitko: Narodnostno in versko pisana dežela - Češka. Mali vodnik po EU (Priloga Primorskih novic ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo), Koper, 26.4.2004a, str. 26.
24. Kogoj Vitko: Razvitost brez bogastva – Litva. Mali vodnik po EU (Priloga Primorskih novic ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo), Koper, 26.4.2004b, str. 35.
25. Kogoj Vitko: Breme gospodarske dediščine – Latvija. Mali vodnik po EU (Priloga Primorskih novic ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo), Koper, 26.4.2004c, str. 34.

26. Kogoj Vitko: Ena vodilnih tranzicijskih držav - Estonija. Mali vodnik po EU (Priloga Primorskih novic ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo), Koper, 26.4.2004d, str. 28.
27. Kogoj Vitko: Gosto naseljen sredozemski otok - Malta. Mali vodnik po EU (Priloga Primorskih novic ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo), Koper, 26.4.2004e, str. 38.
28. Kogoj Vitko: Hitra, uspešna privatizacija - Madžarska. Mali vodnik po EU (Priloga Primorskih novic ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo), Koper, 26.4.2004f, str. 37.
29. Kogoj Vitko: Druga največja proizvajalka srebra - Poljska. Mali vodnik po EU (Priloga Primorskih novic ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo), Koper, 26.4.2004g, str. 41.
30. Kogoj Vitko: Kmetijstvo in rudna bogastva - Slovaška. Mali vodnik po EU (Priloga Primorskih novic ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo), Koper, 26.4.2004h, str. 43.
31. Kogoj Vitko: Dohitevanje petnajsterice - Slovenija. Mali vodnik po EU (Priloga Primorskih novic ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo), Koper, 26.4.2004i, str. 44.
32. Kommal Tomas: Czech Republic. Bryson Anke, ed., Enlargement of the European union. Frankfurt : F. A. Z. Institute, 2000, str. 28-33.
33. Korošec Barbara: Primerjalna analiza pripravljenosti držav kandidatk za vstop v EU. Diplomsko delo Visoke poslovne šole. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003. 35 str.
34. Kotsaulis Konstantinos: Slovenia. Bryson Anke, ed., Enlargement of the European union. Frankfurt : F. A. Z. Institute, 2000, str. 41-45.
35. Lizbonsko poročilo: Slovenija že prehitava nekatere stare članice EU. [URL: <http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=81156>], 25.11.2004.
36. Larmann Wolfgang: EU – Erweiterung. Wirtschaft und Unterricht, Köln, 30(2004), 3, str. 1-4.
37. Lithuania Free Market Institute: Lithuania: The Road to EU Membership. Ollington Chris, Reuvid Jonathan, ed., A business guide to EU enlargement. London : Kogan page and contributors, 2004, str. 157-163.
38. Mencinger Jože: Nominalna in realna konvergenca kandidatk za EU in EMU. Gospodarska gibanja, Ljubljana, 2002, 340, str. 21-39.

39. Milovanovic Gordana: Some Macroeconomic Aspect of Economic Transition: Globalization. Transition in Central and Eastern Europe – Challenges of 21st Century. International Conference of The Faculty of Economics Sarajevo. Sarajevo : The Faculty of Economics, 2002, str. 463-469.
40. Mirkovič Peter, Pavlin Barbara: In koliko nas bo v resnici stalo?. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 2004, 17, str. 12.
41. Moja Evropa, Priročnik za življenje in delo v EU. Ljubljana : GV Revije, 2004. 175 str.
42. Moussis Nicholass: Acces to European Union. 13th revised edition. Rixensart : Europea Study Service, 2004. 577 str.
43. Mrak Mojmir: Mednarodne finace. Ljubljana : GV založbe, 2002. 682 str.
44. Od osamosvojitve do članstva. Popotnica za EU (Priloga Večera), Maribor, 26.4.2004, str. 6.
45. Polish Agency for Foreign Investment: Poland: The Road to EU Membership, Ollington Chris, Reuvid Jonathan, ed., A business guide to EU enlargement. London : Kogan page and contributors, 2004, str. 217-222.
46. Phinnemore David: Towards European Union. Cini Michelle, ed., European Union Politics. New York : Oxford University Press, 2003, str. 46-58.
47. Prodi: Dobrodošli v novi Evropi.
[URL: <http://www.dnevnik.si/clanek.asp?id=81546&ed=&datum=&poskus=prvic>], 25.11.2004.
48. Rupnik Lado: Javne finance. 1. del. Javne finance v svetu. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1992. 213 str.
49. Sarajevs Vadims: Convergence of European transition economies and the EU: What do the data show. Bank of Finland Discussion Papers, 13. Finland : Institute of Economies in Transition, 2001. 40 str.
50. Solana Javier: Unija je združena v svoji različnosti. Delo, Ljubljana, 2004, 105, str. 5.
51. Turčija morda v EU čez deset ali petnajst let.
[URL: <http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=93618>], 25.11.2004.

52. Urbanija Anamarija: Po 1. maju pride streznitev. *Gospodarski vestnik*, Ljubljana, 2004, 18, str. 30.
53. V državah pristopnicah delamo več za manj.
[URL: <http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=78906>], 25.11.2004.
54. Vanags Alf: Latvia: The Road to EU Membership. Ollington Chris, Reuvid Jonathan, ed., *A business guide to EU enlargement*. London : Kogan page and contributors, 2004, str. 129-133.
55. Vidmajer Saša: Naša zgodovina je zaokrožena. Kaj pa njihova?. *Delo*, Ljubljana, 2004, 103, str. 4.
56. Vishaj Gjyle: Veliki evropski pok. *Demokracija*, Ljubljana, 2004, 19, str. 31-33.
57. Vrabič Jerneja: Ekonomske značilnosti baltskih držav. *Diplomsko delo*. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1995. 46. str.
58. Vršaj Egidij: Slovenija v Evropski uniji. Koper : Ognjišče, 2002. 311 str.
59. Vuk Katja: Realna konvergenca med EU in izbranimi podpisnicami za vstop v EU. *Diplomsko delo*. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003, 37 str.
60. Zupančič Mihela: Slovenska pot do članstva v EU. *Popotnica za EU (Priloga Večera)*, Maribor, 26.4.2004, str. 6.
61. Žižmond Egon: Brezposelnost. Kračun Davorin et al., ur., *Uvod v ekonomijo – makroekonomika*. Maribor : Studio Linea, 1998. str. 111-119.
62. Žižmond Egon: Inflacija. Kračun Davorin et al., ur., *Uvod v ekonomijo – makroekonomika*. Maribor : Studio Linea, 1998. str. 121-129.

VIRI

1. Bolgarija in Romunija bosta danes podpisali pristopno pogodbo.
[URL:<http://www.evropska-unija.si/?p=102&id=2947>], 25.4.2005.
2. Business guide to EU enlargement and wider Europe. Brussels : The EU Committee of the American Chamber of Commerce. 2002, 61 str.
3. Ciper.
[URL: <http://www.europa.eu.int/comm/enlargement/cyprus/index.htm>], 20.11.2004.
4. Ciper, Malta in Latvija vstopile v ERM II.
[URL: <http://www.gzs.si/euractiv/prispevek.asp?IDpm=8304&ID=21255>], 3.5.2005.
5. Czech overview of economy.
[URL: http://www.worldwide-tax.com/czech/cze_over_economy.asp], 18.11.2004.
6. Comprehensive country monitoring report.
[URL: http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2003], 13.10.2004.
7. Economic Analyses.
[URL: <http://europa.eu.int/comm/enlargement/arguments/index.htm>], 17.11.2004.
8. Enlargement one year on: state of play / elements d'analyse.
[URL:
<http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/05/145&format=MTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>], 29.4.2005.
9. EU je tu!. Ljubljana : Delegacija Evropske komisije v Republiki Sloveniji, 2004.
10. Eurostat.
[URL:
http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=EU], 13.4.2005.
11. Evropska unija ima 25 članic.
[URL:
http://www.siol.net/Novice/EU/default.asp?site_id=148&page_id=105&article_id=4810504050102252085], 28.1.2005.
12. Hrvaška potrebuje več časa, pravi EU.
[URL:<http://www.evropska-unija.si/?p=102&id=3076>], 8.6.2005.

13. Hungary overview of economy.
[URL: http://www.worldwide-tax.com/hungary/hun_over_economy.asp], 18.11.2004.
14. Intra and Extra EU Trade. [CD-ROM]. Luxemburg : Office for Official Publications of European Communities, 2002.
15. Kaj so konvergenčna merila?. Frankfurt : ECB.
[URL: <http://www.ecb.int/ecb/enlargement/html/faenlarge.sl.html>], 28.1.2005.
16. Kakšne prednosti prinaša širitev evro območja?. Frankfurt : ECB.
[URL: <http://www.ecb.int/ecb/enlargement/html/faenlarge.sl.html>], 28.1.2005.
17. Latvija in EU.
[URL: http://www.evropska-unija.si/pages/evropska_unija/clanice/latvija.htm], 14.10.2004.
18. Latvia overview of economy.
[URL: http://www.worldwide-tax.com/latvia/lat_over_economy.asp], 18.11.2004.
19. Litva in EU.
[URL: http://www.evropska-unija.si/pages/evropska_unija/clanice/litva.htm], 14.10.2004.
20. Nove članice, novi izzivi.
[URL: http://www.siol.net/Novice/EU/default.asp?page_id=105], 28.1.2004.
21. Pristopna partnerstva.
[URL: http://www.evropska-unija.si/pages/evropska_unija/siritev/predpristopna_strategija_pristopna_partnerstva.html], 8.6.2005.
22. Real Convergence in Candidate Countries. Past performance and Scenarios in the Pre-Accession Economic Programms. Brussels : European Commission, 2001.
23. SGRZ: Prvo leto po širitvi uspešno za nove države članice.
[URL: <http://www.gzs.si/euractiv/prispevek.asp?IDpm=8304&ID=21696>], 16.5.2005.
24. Slovenija v EU. Ljubljana : Urad vlade RS za informiranje, 2003, 172 str.
25. Slovenija – članica Evropske unije?. Ljubljana : Urad vlade RS za informiranje. 2003.

26. Slovakia overview of economy.
[URL: http://www.worlwide-tax.com/slovakia/slo_over_economy.asp], 18.11.2004.
27. Statistični portret Slovenije v EU. Ljubljana : SURS.
[URL: http://www.stat.si/doc/pub/portret_slo-eu_2005.pdf], 20.4.2005.
28. Širitev brez primere.
[URL:
http://www.evropska-unija.si/pages/evropska_unija/siritev/siritev_brez_primere.htm],
20.11.2004.
29. Širitev Evropske unije. Ljubljana : Delegacija Evropske komisije v Republiki Sloveniji, B.l.
30. UNCTAD, World Investment Report 2004.
[URL: <http://www.unctad.org/fdistatistics>], 19.5.2004.
31. Zakaj se Evropska unija širi in kaj lahko pričakujemo od širitve?.
[URL:
http://www.evropska-unija.si/pages/evropska_unija/siritev/faq_zakaj_siritev.htm],
20.11.2004.

PRILOGE

PRILOGA 1: Rangiranje obravnavanih držav na podlagi kazalcev nominalne konvergence

KAZALCI NOMINALNE KONVERGENCE – KONVERGENČNI KRITERIJI

	Ciper	Češka	Litva	Latvija	Estonija	Malta	Madžarska	Poljska	Slovaška	Slovenija
1. Proračunski primanjkljaj	7/NE	5/DA	4/DA	1/DA	2/DA	10/NE	9/NE	8/NE	6/NE	3/DA
2. Javni dolg	8/NE	5/DA	3/DA	2/DA	1/DA	9/NE	7/DA	6/DA	6/DA	4/DA
3. Stopnja inflacije	2/DA	3/DA	1/DA	7/NE	4/DA	5/NE	8/NE	5/NE	9/NE	6/NE
4. Dolgoročna obrestna mera	6/DA	NP	2/DA	4/DA	NP	3/DA	8/NE	7/NE	5/DA	1/DA
5. Članstvo v ERM II	DA	NE	DA	DA	DA	DA	NE	NE	NE	DA
Povprečno mesto v rangju na podlagi kazalcev od 1-4	5.8	4.3	2.5	3.5	2.3	6.8	8.0	6.5	6.5	3.5
	5	4	2	3	1	7	8	6	6	3
Št. neizpoljenih kriterijev	2	2	0	1	1	3	4	4	3	1

Opombe: številke pri posameznih kazalcih pomenijo povprečna mesta, ki jih države zasedajo v primerjavi z ostalimi državami;
DA/NE pomeni, če država izpolnjuje obravnavani konvergenčni kriterij;
NP pomeni, da država za ta kazalec nima podatka.

Vir: Podatki iz diplomskega dela.

PRILOGA 2: Rangiranje obravnavanih držav na podlagi nekaterih izbranih kazalcev realne konvergence in kazalcev za potencial realne konvergence

KAZALCI REALNE KONVERGENCE

		Ciper	Češka	Litva	Latvija	Estonija	Malta	Madžarska	Poljska	Slovaška	Slovenija
1.	BDP na prebivalca	1	4	8	10	7	3	5	9	6	2
2.	Bruto dodana vrednost v storitvah	1	10	8	2	4	3	6	5	7	9
3.	Indeks produktivnosti dela na zaposlenega	3	5	9	10	8	1	4	7	6	2
4.	Visoka stopnja izobrazbe	9	10	2	3	5	7	6	1	8	4
5.	Št. uporabnikov interneta	3	8	5	4	1	NP	7	6	NP	2
6.	Izvoz znotraj EU	4	10	9	8	6	2	5	3	7	1
7.	Prilivi NTI	5	2	10	8	4	7	3	1	6	9
	Povprečno mesto v rangu	3.7	7.0	7.3	6.4	5.0	3.8	5.1	4.6	6.7	4.1
		1	9	10	7	5	2	6	4	8	3

Vir: Podatki iz diplomskega dela in lastni izračuni.

KAZALCI ZA POTENCIAL REALNE KONVERGENCE

		Ciper	Češka	Litva	Latvija	Estonija	Malta	Madžarska	Poljska	Slovaška	Slovenija
1.	Rast BDP	9	8	2	1	3	10	7	4	5	6
2.	Delež investicij v osnovna sredstva	7	2	5	3	1	6	5	8	4	4
3.	Št. brezposlenosti	1	4	8	7	6	5	2	10	9	3
	Povprečno mesto v rangu	5.7	4.7	5.0	3.7	3.3	7.0	4.7	7.3	6.0	4.3
		6	4	5	2	1	8	4	9	7	3

Vir: Podatki iz diplomskega dela in lastni izračuni.

PRILOGA 3: Rangiranje obravnavanih držav na podlagi kazalcev nominalne in realne konvergence ter kazalcev za potencial realne konvergence

KAZALCI NOMINALNE IN REALNE KONVERGENCE TER POTENCIALA REALNE KONVERGENCE SKUPAJ

	Ciper	Češka	Litva	Latvija	Estonija	Malta	Madžarska	Poljska	Slovaška	Slovenija
1. Povp. mesto v rangi – nominalna konverg.	5	4	2	3	1	7	8	6	6	3
2. Povp. mesto v rangi – realna konverg.	1	9	10	7	5	2	6	4	8	3
3. Povp. mesto v rangi – potencial za real. kon.	6	4	5	2	1	8	4	9	7	3
Skupno povprečno mesto	4	5.7	5.7	4	2.3	5.7	6	6.3	7	3
	3	4	4	3	1	5	6	7	8	2

Vir: Podatki iz diplomskega dela in lastni izračuni.

SEZNAM KRATIC

EU = Evropska unija;

EMU = Ekonomska in monetarna unija;

EU-15 = območje petnajstih držav članic Evropske unije;

EU-25 = območje petindvajsetih držav članic Evropske unije;

OECD = Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj.